

Energie Verslag Nederland 2004

Overheid en energiebeleid

Allocatieplannen	2
CO₂- en NO_x-emissiehandel	4
Europees beleid	9
Emissies en emissiehandel	9
Energiebeleid: duurzame energie, energiebesparing, leveringszekerheid	11
Klimaatbeleid	12
Fusie Economische Voorlichtingsdienst en Senter Internationaal	12
Gastransport	13
Kernenergie	13
Borssele: opslag kernafval	13
Borssele: reactor open of dicht	15
Kernenergie weer bespreekbaar	16
Nieuwe HFR voor Petten	18
Sloop kerncentrale in Dodewaard	18
Uraniumverrijkingsfabriek Urenco	19
Klimaatbeleid	19
Emissie	19
Emissieregistratie	21
Klimaatbeleid, -verandering	22
Klimaatconferentie in Buenos Aires	23
Luchtvervuiling, -kwaliteit	25
Ratificatie Kyoto protocol door Rusland	26
Uitstoot van stikstofoxiden	28
Wetgeving	28
Nederlands energiebeleid	29
Belastingen en accijns	29
Markt voor LPG	31
Milieu	32
Onderzoek	33
Transitie	34
Wetgeving	35
Netwerken voor gas en elektriciteit: privatisering, splitsing	36
Opslagmogelijkheden CO₂	42
Prinsjesdag	43
Project Mainportontwikkeling Rotterdam	44
Rol DTe en NMa	44
Samenwerking Energy Valley en ECN	45
Subsidieregelingen	45
Veiligheid: gas- en elektraleidingen en -installaties	50

Allocatieplannen

In februari is een samenvatting van het ontwerp-allocatieplan voor de verdeling van CO₂-emissierechten ([Nationaal Allocatieplan](#) of NAP) in de Staatscourant gepubliceerd. Belanghebbenden kunnen tot en met 14 maart op de inhoud van het ontwerpplan te reageren, waarbij ze zowel op de berekeningsmethodiek als op hun eigen toewijzing mogen ingaan. Uiterlijk 31 maart moet de Nederlandse regering het definitieve voorstel voor het NAP aan de Europese Commissie voorleggen. Dan breekt een periode van 3 maanden aan voor commentaar op de plannen door de Commissie en de lidstaten. Op basis van het dan goedgekeurde NAP volgt uiterlijk 1 oktober 2004 het definitieve toewijzingsbesluit. Het plan bevat de voornemens van EZ en VROM voor de toewijzing van de emissierechten en is de eerste stap om uiteindelijk te komen tot de verlening van rechten aan bedrijven die vanaf 1 januari 2005 zullen deelnemen aan het Europese systeem voor emissiehandel. Het plan bevat tevens de uitgangspunten voor deze toewijzing, zoals de Nederlandse CO₂-doelstellingen uitgewerkt voor de sectoren industrie (inclusief elektriciteitssector), landbouw, verkeer en vervoer en de gebouwde omgeving (de 'streefwaarden'). Daarnaast bevat het plan de gehanteerde procedure voor de toewijzing en verlening van de rechten en de rekenregels die zijn toegepast om tot een verdeling van de rechten te komen.

Uit het ontwerpplan van februari blijkt dat staalbedrijf Corus, energiecentrales en olieaffinaderijen in Nederland de komende jaren het meeste CO₂ mogen uitstoten: ruim 10,5 Mton CO₂. De Amercentrale van Essent in Geertruidenberg heeft bijna 7 Mton CO₂-rechten. Bij elkaar mogen de energiesector en industrie jaarlijks samen ruim 94,1 Mton CO₂ uitstoten. Een nieuw op te richten Nederlandse Emissie Autoriteit (NEA) moet de bedrijven gaan controleren. Als dreigt dat ze meer CO₂ uit gaan stoten dan waar ze recht op hebben, trekt de NEA aan de bel. Dan moeten er rechten bijgekocht worden. Doen ze dit niet, dan volgt een boete van € 40 per ton CO₂. De spotprijs van een ton CO₂ ligt nu zo rond de € 13. De verwachting is dat vanaf 2005 een handel in emissierechten op grote schaal in de EU mogelijk zal zijn.

Al in maart lijkt het er steeds meer op dat diverse EU-lidstaten de deadline voor het inleveren van het Nationaal Allocatieplan (NAP) niet zullen halen. In het NAP moeten de lidstaten aangeven hoeveel CO₂-rechten worden toebedeeld aan de deelnemende bedrijven. Tot nu toe hebben alleen Ierland, Denemarken, Finland, het Verenigd Koninkrijk en Nederland een NAP ingediend. De meeste landen lopen zo ver achter dat het niet waarschijnlijk is dat ze de deadline van 31 maart zullen halen. De Europese Commissie heeft gedreigd met juridische stappen als lidstaten te laat zijn, maar ook daarmee kan de Europese Commissie niet zorgen voor handhaving van de huidige, krappe planning van het EU-emissierechtensysteem.

Uit een brief van EZ-minister Brinkhorst die hij in maart naar de Kamer heeft gestuurd blijkt dat het Nationaal Allocatieplan (NAP) pas op 16 april naar Brussel zal worden gestuurd. Volgens de Europese richtlijn van het Emission Trading System (ETS) moeten de EU-lidstaten hun NAP uiterlijk voor 1 april ter goedkeuring naar de Europese Commissie zenden. Reden voor het uitstel is dat de betrokken ministeries meer tijd nodig hebben om de inspraak te verwerken die de betrokken bedrijven hebben ingebracht op het ontwerp-NAP, dat op 26 februari is uitgebracht. Behalve Nederland zijn er nog meer landen die hebben aangekondigd de oorspronkelijke deadline niet te zullen halen. Brinkhorst doet in de brief ook verslag van de reacties op de 'in-

spraakversie' van het NAP. In totaal zijn er 137 reacties ontvangen. Het merendeel kwam van de betrokken bedrijven en enkele reacties waren afkomstig van brancheverenigingen. De reacties hebben betrekking op de inspraaktermijn, het te krappe plafond van 115 Mton/jaar voor de eerste periode, en het feit dat niet alle bedrijven die wel onder de Richtlijn vallen, zijn opgenomen in het allocatieplan. Er zijn ook diverse bezwaren ontvangen tegen de rekenregels zelf en de toepassing daarvan. De Tweede Kamer houdt op 31 maart een debat over het onderwerp emissiehandel. Het NAP zal dan zeker onderwerp van gesprek zijn. De Europese Commissie heeft zichzelf drie maanden de tijd gegeven om de NAP's te bestuderen. Deze periode kan ook door de lidstaten worden gebruikt om elkaars NAP's te bekritisieren. Een inlevering later dan 1 april betekent dat er minder tijd overblijft voor bestudering ervan. Alleen Oostenrijk, Denemarken, Finland, Duitsland en Ierland hebben hun NAP op tijd ingeleverd. Het Verenigd Koninkrijk, Nederland en Portugal hebben wel voorlopige plannen gepubliceerd. De overige lidstaten hebben nog weinig of niets aan hun NAP gedaan.

In een brief van EZ-minister Brinkhorst eind juni verstuurd aan de Tweede Kamer is onder druk van de Europese Commissie gesteld dat het Nederlandse NAP wordt aangepast. De bewindsman heeft de totaal te verdelen emissierechten voor de Nederlandse industrie- en energiesector verlaagd van 115 mln. naar 112 mln. ton CO₂, nog voordat de Commissie formeel een oordeel heeft geveld over de rechtmatigheid van de 115 mln. ton. Brinkhorst wil de verlaging realiseren door het beperken van de reserve voor 'onbekende nieuwkomers' en voor de gevolgen van juridische procedures in te krimpen van 4 mln. naar 2,5 mln. ton. Daarnaast ziet hij af van het storten van ongebruikte emissierechten in de 'pot' voor onbekende en bekende nieuwkomers. De minister heeft de Commissie ook laten weten een positief besluit te verwachten over het Nederlandse verzoek om kleine bedrijven in de 1e handelsperiode buiten de emissiehandel te houden. Tevens zegt de minister ervan uit te gaan dat de plannen van andere lidstaten net zo kritisch worden beoordeeld als de Nederlandse.

De Europese Commissie heeft haar goedkeuring gehecht aan 8 nationale toewijzingsplannen voor CO₂-emissierechten. Vijf plannen, van Denemarken, Ierland, Nederland, Slovenië en Zweden, zijn onvoorwaardelijk aanvaard. Drie andere, van Oostenrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, zijn goedgekeurd mits daarin bepaalde technische wijzigingen worden aangebracht. In de nationale toewijzingsplannen wordt de hoeveelheid CO₂-emissierechten aangegeven die de lidstaten zullen toewijzen aan energie-intensieve industriële installaties, zodat deze met ingang van januari 2005 aan de handel in emissierechten kunnen deelnemen. Het besluit, dat in juni is bekendgemaakt, zorgt ervoor dat meer dan 5000 installaties - op een totaal van naar schatting 12.000 in de EU25 - van de regeling gebruik kunnen maken. Deze installaties krijgen meer dan 40% toegewezen van de hoeveelheid emissierechten die naar verwachting in omloop zal worden gebracht. De EU-regeling voor de handel in emissierechten zal ervoor zorgen dat de uitstoot van broeikasgassen in de energiesector en de industriële sector wordt teruggedrongen tegen de laagste kosten voor de economie, en de EU en haar lidstaten helpen hun emissiedoelstellingen te realiseren.

In augustus heeft EZ de kennisgeving 'vaststelling Allocatieplan CO₂-emissierechten 2005 t/m 2007' gepubliceerd in de Staatscourant. Hiermee samenhangend heeft het ministerie van VROM de kennisgeving 'ontwerp nationaal toewijzingsbesluit broeikasgasemissierechten 2005 - 2007' gepubliceerd. Het Allocatieplan CO₂-emissierechten geeft criteria voor de toewijzing van broeikasgasemissierechten en

duidt het totale aantal broeikasgasemissierechten aan dat de bewindslieden van EZ en VROM voor de planperiode 2005 tot en met 2007 voornemens zijn toe te wijzen, en het aantal rechten dat als reserve wordt aangehouden voor eventuele nieuwe bedrijven die in deze periode opstarten en die CO₂ zullen gaan uitstoten. Het ontwerpbesluit Nationale toewijzing broeikasgasemissierechten stelt het totale aantal broeikasgasemissierechten vast dat voor de planperiode 2005 tot en met 2007 wordt toegewezen, en het aantal rechten dat als reserve wordt aangehouden voor eventuele nieuwe bedrijven die in deze periode opstarten en die CO₂ zullen gaan uitstoten. Het belangrijkste onderdeel van het ontwerpbesluit vormt de toewijzing van het aantal broeikasgasemissierechten dat voor inrichtingen elk jaar in de planperiode wordt verleend door de Nederlandse emissieautoriteit (NEA). Bij het ontwerpbesluit is daartoe een bijlage opgenomen die het bijbehorende aantal emissierechten vermeld. In de bijlage zijn eveneens de inrichtingen opgenomen waarvoor Nederland als lidstaat de Europese Commissie heeft verzocht om ze voor de eerste planperiode buiten de richtlijn te houden. De kennisgeving is bedoeld om de inspraak per afzonderlijke inrichting mogelijk te maken op de concrete toepassing van de algemene criteria voor de toewijzing van emissierechten. Hiertoe dient men binnen 4 weken na de dag van publicatie een zienswijze in te dienen.

De Europese Commissie heeft eind oktober de nationale allocatieplannen (NAP) goedgekeurd van zes lidstaten voor de uitstoot van CO₂ in de komende jaren. Twee landen, Frankrijk en Finland, kregen een voorwaardelijke goedkeuring. Nederland kreeg in juli al het groene licht samen met vijf andere landen. Drie landen, waaronder Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, moesten in juli hun NAP bijwerken. Er zijn nu 24 plannen binnen, Griekenland uitgezonderd. In veel landen zijn de verwachtingen voor de komende jaren hoog, waarmee ze hopen ruimte voor hun industrie te creëren, zodat deze geen emissierechten hoeft te kopen op de markt. Echter wordt door de Commissie consequent een streep door die verwachtingen gehaald, omdat ze neerkomen op een vorm van staatssteun. Frankrijk moet bijvoorbeeld voor de komende drie jaar 4,5 mln. ton CO₂-uitstoot van zijn oorspronkelijke plan aftrekken anders krijgt het geen goedkeuring. Duitsland is niet akkoord met de wensen van de Commissie en heeft inmiddels een rechtszaak aangespannen.

CO₂- en NO_x-emissiehandel

Januari

Over de hoeveelheid CO₂ die de industrie mag uitstoten van 2005-2007 is in januari een principeakkoord bereikt tussen regering en industrie, aldus een brief van EZ-minister Brinkhorst aan werkgeversorganisatie VNO-NCW. Afgesproken is dat de industrie per jaar 115 mln. ton CO₂ mag uitstoten. Het is voor het eerst in de geschiedenis dat grenzen worden gesteld aan de uitstoot van het broeikasgas CO₂ door fabrieken en stroomcentrales. Het bijzondere aan de nieuwe afspraken is dat bedrijven er ook aan mogen voldoen door uitstootrechten aan te kopen. Andersom kunnen zij uitstootrechten verkopen als zij hun reductiedoelstellingen overtreffen. Het akkoord is onderdeel van de voorbereidingen die Nederland treft om te voldoen aan de Europese emissiehandelsrichtlijn, die op 1 januari 2005 ingaat. In februari komt er nog een nationaal allocatieplan, waarbij per industriële installatie ('inrichting') uitstootrechten worden toegekend.

In januari heeft de Europese Commissie de richtlijnen voor monitoring van de CO₂-emissies aangenomen in het EU Emissiehandelprogramma. De nieuw aangenomen richtlijnen zullen van toepassing zijn op alle installaties die deelnemen in het emissiehandelssysteem zoals die voor de productie van elektriciteit en warmte, en voor de productie van staal, glas, cement en pulp. De richtlijnen omvatten naast een algemeen gedeelte over monitoring en rapportage ook gedetailleerde methoden om de emissies in de betreffende sectoren vast te stellen. Ecofys heeft samen met FIELD (Foundation for International Environmental Law and Development), KPMG en TÜV Rheinland de richtlijnen opgesteld. Het Europese emissiehandelssysteem moet op 1 januari 2005 van start gaan.

Maart

Tussen de 80 en de 100 bedrijven uit de energiesector en de industrie hebben in maart bezwaar aangetekend tegen de hoeveelheid CO₂-emissierechten die EZ heeft toegekend. De ondernemingen willen meer koolstofdioxide uitstoten in de komende jaren omdat ze vrezen voor hun concurrentiepositie. Nederland telt 350 installaties van 20 MW of meer. Hiervan mogen 120 centrales kiezen om niet mee te doen met de emissiehandel omdat deze installaties minder dan 25.000 ton CO₂ uitstoten. De kosten van de CO₂-handel wegen voor deze bedrijven niet op tegen de baten, meent de overheid. Vier industriële brancheorganisaties hebben schriftelijk bezwaar gemaakt tegen de toewijzing van de CO₂-uitstootrechten aan de industrie en de energiesector: Energie-Ned namens de stroomproducenten, VNCI namens de chemische industrie, VNPI namens de papierbedrijven en de werkgeversorganisatie VNO-NCW. Daarnaast hebben de stroomproducenten Eon, Electrabel, Nuon en Essent ieder voor zich bezwaar gemaakt tegen de toekenning van de rechten voor hun installaties.

Mei

VROM-staatssecretaris Van Geel heeft in mei bij de Tweede Kamer een wetsvoorstel ingediend dat de handel in broeikasgassen mogelijk maakt (wijziging van de Wet milieubeheer en enige andere wetten in verband met de invoering van een hoofdstuk inzake handel in emissierechten en de instelling van een emissieautoriteit). Hij heeft de Tweede Kamer gevraagd om een snelle behandeling, omdat Europese wetgeving verplicht dat het handelssysteem in 2005 in werking is. Emissiehandel is een nieuw instrument om de uitstoot van broeikasgassen op een economisch voordelige manier terug te dringen. Bovendien biedt de emissiehandel flexibiliteit en keuzevrijheid aan bedrijven. Een bedrijf kan zelf de afweging maken op welke wijze de reductie wordt gehaald, hetzij door maatregelen in het eigen bedrijf, hetzij door de reducties van een ander bedrijf te kopen. Om dit handelssysteem tijdig te kunnen laten functioneren dienen de bedrijven te kunnen beschikken over emissierechten. De toewijzing van deze rechten moet volgens Europese wetgeving voor 1 oktober plaatsvinden. Hiervoor is inmiddels een nationaal toewijzingsplan opgesteld (Nationaal Allocatie Plan).

Juni

Uit een in juni gepubliceerd onderzoek dat de LogicaCMG heeft laten verrichten door een onafhankelijk bureau blijkt dat bijna de helft van de Europese bedrijven niet klaar is voor de CO₂-emissiehandel, die 1 januari 2005 in werking treedt. Nederlandse bedrijven steken echter gunstig af bij bedrijven in andere landen: hier is 71% bezig met de voorbereidingen en 77% verwacht op 1 januari ook daadwerkelijk te kunnen voldoen aan de nieuwe wetgeving. Uit het onderzoek blijkt verder dat 40% van de bedrijven verwacht dat het emissiebeleid een negatief effect heeft op de winst, terwijl

16% een tegenovergesteld effect verwacht. Aan het onderzoek deden 250 bedrijven mee uit zeven landen (Groot-Brittannië, Duitsland, Frankrijk, België, Spanje, Italië en Nederland).

Augustus

De Nederlandse overheid gaat 9 contracten tekenen voor de aankoop van CO₂-reductie ('carbon credits'). Totaal gaat het om 4 mln. ton CO₂. Dit is het in augustus bekend geworden resultaat van de vierde tender van Carbon Credits onderdeel Erupt/JI. Doel van deze regeling is het reduceren van de emissie van broeikasgassen door het aankopen van CO₂-reducties uit projecten in Midden- en Oost-Europa van Nederlandse bedrijven die daar investeren in duurzame energie. Voor de vijfde tender moeten definitieve voorstellen uiterlijk op 7 oktober 2004 worden ingediend. Op 8 september 2004 organiseert SenterNovem een informatiebijeenkomst over deze vijfde tender (Carboncredits.nl).

Uit een in augustus uitgebracht onderzoek van Ernst & Young ('[The European Union Emissions Trading Scheme: A challenge for industry or just an illusion?](#)') blijkt dat de prijzen van aardgas en elektriciteit voor bedrijven flink zullen stijgen door de handel in rechten om broeikasgassen te mogen uitstoten. Ook consumenten gaan waarschijnlijk meer betalen. EZ heeft grote industriële concerns uitstootbeperkingen opgelegd. Als ze meer willen uitstoten dan is toegestaan, kunnen ze 'rechten' kopen van andere ondernemingen. Dit systeem gaat op 1 januari 2005 in. Als bedrijven te veel broeikasgassen produceren, krijgen ze een forse boete.

September

In een brief aan de Tweede Kamer, verstuurd in september, vraagt EZ-minister Brinkhorst de Europese Commissie om Nederlandse bedrijven een uitzonderingspositie te geven voor de richtlijn CO₂-emissiehandel. De ruime Haagse interpretatie van de richtlijn zet Nederlandse bedrijven nu op achterstand ten opzichte van hun buitenlandse concurrenten. Hij wil samen met de VROM-staatssecretaris een verzoek indienen voor een zogenoemde 'opt-out' van de richtlijn voor bepaalde installaties. Daarbij gaat het om installaties voor de opwekking van energie die door een verschil van interpretatie in Nederland wel onder de richtlijn vallen, maar in andere landen niet. Daardoor zijn bedrijven met deze installaties aan emissiebeperkingen onderworpen die hun buitenlandse concurrenten niet kennen. Bij de omzetting van de richtlijn in nationale wetgeving blijkt Nederland andere definities van verbrandingsinstallaties te hebben gehanteerd dan andere landen. De [Europese richtlijn voor emissiehandel](#) biedt aan lidstaten de mogelijkheid om bedrijven die in principe in aanmerking komen voor emissiehandel, tijdelijk uit te sluiten van het systeem. Die uitsluiting, alleen geldig voor de periode 2005-2007 wordt 'opt-out' of 'opting-out' genoemd.

In september heeft VROM-staatssecretaris Van Geel het eerste monitoringsprotocol uitgereikt dat door de NEA is goedgekeurd. In zo'n protocol beschrijft een bedrijf per installatie hoe het de NO_x-emissie meet of bepaalt en hoe het de totale CO₂-emissie van het bedrijf bepaalt. Het monitoringsprotocol beschrijft ook het datamanagementsysteem en specificeert wie binnen de organisatie waarvoor verantwoordelijk is en hoe men de kwaliteit van het datamanagementsysteem wil waarborgen. Bedrijven moeten hun eigen monitoringsprotocol ontwikkelen - op basis van vastgestelde eisen - en dat indienen bij de NEA. Het monitoringsprotocol is het belangrijkste onderdeel van de aanvraag van een emissievergunning. Deze vergunning is verplicht vanaf het

moment dat de emissiehandel van start gaat. Bedrijven mogen zonder vergunning geen NO_x- en CO₂-emissies uitstoten. De NEA controleert hoeveel NO_x en CO₂ bedrijven uitstoten en of bedrijven die meer uitstoten dan is toegestaan, wel voldoende emissierechten bezitten. Ook legt de NEA sancties op aan bedrijven die verzuimen hun tekort aan emissierechten aan te vullen en keurt daarnaast de monitoringsprotocollen goed.

Europees commissaris voor energiezaken, Loyola de Palacio zegt in september dat de Europese Unie het emissieschema voor CO₂ moet heroverwegen voor het geval Rusland het Kyoto-protocol niet ratificeert. Daarbij gaat ze ervan uit dat de concurrentiepositie van de Europese industrie nadelig wordt beïnvloed als de Russische bedrijven zich niets van uitstootregels hoeven aan te trekken en daardoor minder productiekosten hoeven te maken. Op 1 januari moet in de Europese Unie het schema voor de handel in emissierechten in werking gaan. Daarbij krijgt de industrie de mogelijkheid uitstootrechten bij te kopen, of te verkopen. Per saldo zou hierdoor de vervuiling moeten worden beperkt. Als Rusland niet voor het eind van dit jaar de milieuovereenkomsten van Kyoto ratificeert, is het de vraag of het plan voor de handel in emissierechten in de EU onverkort gehandhaafd kan blijven.

In september lijkt de concurrentiestrijd om handel in CO₂-uitstootrechten te zijn begonnen. Verschillende personen claimen de grootste CO₂-emissierechtenbeurs te worden, zoals bijvoorbeeld de in oprichting zijnde European Climate Exchange (ECX), of de nieuwe emissierechtenbeurs Climex. 1 januari 2005 moet het Europese emissiehandelssysteem (ETS) van start gaan, waarmee een nieuwe omvangrijke financiële markt ontstaat. Alle grote uitstoters van het broeikasgas CO₂ - met name producenten van energie, metaal, chemie, papier en cement - krijgen van hun nationale overheid een vaststaande hoeveelheid emissierechten toegekend. Zij kunnen die rechten voor zich zelf houden, maar ook verkopen of rechten bijkopen al naar gelang hun behoefte, wat afhangt van het feit of de bedrijven in staat zijn energie te besparen en zo hun uitstoot te verminderen. Maar ook externe omstandigheden kunnen invloed hebben.

De Europese Commissie heeft in september ingestemd met het 'opting-out' verzoek van negentig kleinere bedrijven met een CO₂-uitstoot onder de 25 kiloton per jaar om te mogen afhaken bij de eerste fase van de emissiehandel, die op 1 januari aanstaande van start gaat. De door de Nederlandse overheid verplichte deelname zou te veel werk (en kosten) van ze vergen. De 90 bedrijven hoeven pas in de volgende fase van de handel (vanaf 2008) mee te doen. De ervaring die dan is opgebouwd met het handelssysteem, zal er dan waarschijnlijk voor zorgen dat de kosten/moeite van deelname beduidend lager zullen zijn. De bedrijven die onder de opting-out-regeling vallen weer gewoon onder het reguliere klimaatbeleid van convenanten en regelgeving. Wellicht krijgen ze wel te maken met aanscherpingen.

Oktober

In oktober blijken al 228 bedrijven monitoringsprotocollen te hebben ingediend voor emissiehandel. Geïnteresseerde bedrijven konden tot 1 oktober plannen indienen om op tijd een vergunning te hebben voor deelname aan de emissiehandel. Het monitoringsprotocol beschrijft hoe een bedrijf de jaarlijkse emissies bepaalt. Op basis van vastgestelde eisen kunnen bedrijven hun specifieke monitoringsprotocol ontwikkelen en indienen bij de Nederlandse Emissieautoriteit. Het monitoringsprotocol is daarmee ook de aanvraag voor een emissievergunning. Deze vergunning is verplicht om per

januari 2005 mee te kunnen doen met de emissiehandel. De Nederlandse Emissieautoriteit controleert hoeveel NO_x en CO₂ bedrijven uitstoten en of bedrijven, die meer uitstoten, over voldoende extra emissierechten beschikken. De Nederlandse Emissieautoriteit kan boetes opleggen aan die bedrijven die meer uitstoten dan de emissierechten die ze hebben. Emissiehandel is een nieuw instrument om de uitstoot van broeikasgassen en NO_x op een economisch voordelige manier terug te dringen. Een bedrijf kan zelf de afweging maken op welke wijze de reductie wordt gehaald: hetzij door maatregelen in eigen bedrijf, hetzij door de reducties in de vorm van emissierechten van een ander bedrijf te kopen. In oktober wordt de wettelijke regeling voor emissiehandel gepubliceerd in het Staatsblad. Op 28 september heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel voor CO₂-emissiehandel aanvaard. Het wetsvoorstel voor NO_x-emissiehandel is inmiddels naar de Tweede Kamer gestuurd. Nederland is gehouden aan internationale afspraken om de uitstoot van broeikasgassen en verzurende stoffen terug te dringen. Volgens het Kyoto protocol is Nederland verplicht om de uitstoot van broeikasgassen, waaronder CO₂, in de periode 2008-2012 met 6% terug te dringen ten opzichte van 1990. Volgens Europese afspraken mag in 2010 de grote industrie niet meer dan 55.000 ton NO_x uitstoten, terwijl de uitstoot nu nog 90.000 ton draagt.

De Europese handel in emissierechten voor de uitstoot van CO₂ is in de eerste week van oktober uitgekomen op een volume van 670.000 ton aan uitstoot, vergeleken met 370.000 ton in de week daarvoor. Volgens een analist van Point Carbon, dat de handel reguleert, is de toename het gevolg van de toezegging van Rusland om het Kyoto-protocol te tekenen. Daardoor is het veel waarschijnlijker geworden dat de Europese allocatie van uitstootrechten wordt doorgezet.

De ministerraad heeft in oktober op voorstel van VROM-staatssecretaris Van Geel ingestemd met toezending van het besluit voor NO_x-emissiehandel naar de Raad van State voor een spoedadvies. Het kabinet wil dat bedrijven in Nederland zo snel mogelijk na 1 januari 2005 kunnen starten met de handel in NO_x-emissierechten. De handel in emissierechten voor NO_x is in Nederland noodzakelijk om te kunnen voldoen aan de internationale verplichtingen, die op basis van de Europese NEC-richtlijn (National Emission Ceilings) gelden. Deze richtlijn legt Nederland een nationaal emissieplafond op van 260 kiloton voor NO_x, waaraan uiterlijk in 2010 moet worden voldaan. Dit betekent dat grote industriële bedrijven in 2010 maximaal 55 kiloton NO_x mogen uitstoten. De handel in NO_x-emissierechten maakt het mogelijk om dat op een kosteneffectieve manier te bereiken. Het kabinet wil dat de betrokken bedrijven zo snel mogelijk na 1 januari 2005 met de handel in NO_x-emissierechten kunnen beginnen omdat dan zoveel mogelijk kan worden aangesloten bij de handel in CO₂-emissierechten. Het handelssysteem van CO₂-emissierechten gaat per 1 januari 2005 van start.

350 bedrijven krijgen in oktober een brief toegestuurd met daarin het definitieve aantal toegewezen emissierechten per bedrijf in de eerste handelsperiode van drie jaar. Ook vinden bedrijven een vertrouwelijke toelichting op het berekende aantal emissierechten en de eventuele wijzigingen daarin. Vanwege twee zogenoemde 'opt-out'-regelingen, zullen waarschijnlijk 200 Nederlandse bedrijven uiteindelijk gaan deelnemen aan het Europese systeem voor CO₂-emissiehandel. Van de 350 bedrijven hebben 93 een CO₂-uitstoot van minder dan 25 kiloton toestemming van de Europese Commissie om tot 2008 buiten het emissiehandelssysteem te mogen blijven. Nog eens 49 bedrijven willen gebruik maken van deze 'opt out' voor kleine emittenten, terwijl

wellicht een tiental (grotere) bedrijven gebruik kan maken van de mogelijkheid om wegens aangetoond concurrentienadeel buiten het systeem te blijven. Beide laatste groepen moeten nog wachten op Europese toestemming en krijgen een zogenoemde 'voorwaardelijke toewijzing'. Uiterlijk 28 februari 2005 zal de Nederlandse Emissie-autoriteit het toewijzingsbesluit uitvoeren.

In het evaluatierapport van het grootschalige demonstratieproject emissiehandel dat van april tot oktober heeft plaatsgevonden ([‘Op weg naar de markt’](#)) wordt gemeld dat de Nederlandse overheid klaar is voor de invoering van het CO₂-emissiehandelssysteem op 1 januari 2005 en dat wordt gewerkt aan spoedige invoering van de NO_x-emissiehandel. Ook het bedrijfsleven is voldoende voorbereid op zowel CO₂- als NO_x-emissiehandel. Met het demonstratieproject werd de handel in CO₂ en NO_x zo goed mogelijk gesimuleerd. Aan het project hebben 25 bedrijven deelgenomen. Uit het rapport blijkt dat de Nederlandse wet- en regelgeving voor de CO₂-emissiehandel tijdig is ingevoerd en op 1 januari 2005 in werking kan treden. Ook zal het merendeel van de deelnemende bedrijven voor 1 januari een vergunning hebben en is het emissiehandelsregister tijdig operationeel.

December

Met nog ruim een week te gaan voor de start van de Europese emissiehandel (ETS) heeft de Europese Unie in december het laatste deel van de wetgeving goedgekeurd. De wetstekst zal leiden tot de oprichting van een registratiesysteem voor emissierechten, dat dient als een online platform voor bedrijven. Het systeem moet bedrijven bijstaan in het beheer van hun emissierechten en de emissiehandel in het algemeen. Het EU-brede registratiesysteem bevat voor alle 12.000 installaties in het ETS een digitaal account met de emissierechten dat online kan worden beheerd en bekeken. Het systeem staat bovendien toe dat partijen hun 'credits' van de flexibele mechanismen (CDM en JI) kunnen importeren in hun account. De goedkeuring voor dit registratiesysteem komt op een moment dat het Europese Milieu Agentschap (EEA) stelt dat Europa de doelstelling van emissiereductie zal halen. De 15 landen die meedoen zitten gezamenlijk op een koers van 8,8% emissiereductie in 2008-2012. Wel hangt het behalen van deze doelstelling af van uitgezet beleid en nog te implementeren maatregelen. Bovendien kan het in gevaar komen door de toenemende emissie van de transportsector. Verder waarschuwt het EEA dat Denemarken, Italië, Portugal, Spanje en Duitsland mogelijk hun doelstelling niet halen. Als bepaalde landen niet meer reduceren dan hun officiële doelstelling kan de EU op z'n best hopen op een reductie van 6,5%. De beste reductieprestaties worden geleverd door Frankrijk, Griekenland, Ierland, Zweden en Groot-Brittannië.

Europees beleid

Emissies en emissiehandel

In januari heeft de Europese Commissie de richtlijnen voor monitoring van de CO₂-emissies aangenomen in het EU-emissiehandelssysteem. Gedurende 2003 werden de voorgestelde richtlijnen in verschillende fasen beoordeeld door vertegenwoordigers van industrie en ministeries van de EU landen. De definitieve 'Monitoring and Reporting Guidelines' zullen beschikbaar zijn op de websites van ([DG Environment](#)). De nieuw aangenomen richtlijnen zullen van toepassing zijn op alle installaties die deelnemen in het emissiehandelssysteem zoals die voor de productie van elektriciteit en

warmte, en voor de productie van staal, glas, cement en pulp. De richtlijnen omvatten een algemeen gedeelte over monitoring en rapportage als ook gedetailleerde methoden om de emissies in de betreffende sectoren vast te stellen. De implementatie van de richtlijnen is verplicht voor alle deelnemende bedrijven.

De milieuministers van de Unie hebben in maart, ondanks verzet van Italië en het Europese bedrijfsleven, besloten dat de Unie moet vasthouden aan de afspraak om in de periode 2008-2012 de uitstoot van broeikasgassen te reduceren. In hun halfjaarlijkse vergadering met het oog op het komende Nederlandse EU-voorzitterschap stellen ondernemers uit de Europese industrie echter dat Europese beleidsmakers hard bezig zijn de industrie uit Europa te verdrijven. Oorzaken van de dreigende vlucht zijn stroomprijstijgingen door de liberalisering van de energiesector en de eenzijdige CO₂-uitstoot reductie doelstelling in het kader van het 'Kyoto'-protocol. Daarmee verwordt de 'Lissabon'- ambitie om de Unie in tien jaar de meest dynamische en competitieve kenniseconomie te maken tot een utopie. De VROM-staatssecretaris Van Geel, is tevreden dat Unie toch doorzet.

In maart willen de Europese ministers van milieu dat de Europese Commissie met voorstellen komt om in internationaal verband de uitstoot van broeikasgassen bij de luchtvaart terug te dringen. Daarnaast moeten de landen van de Europese Unie energiebelasting gaan heffen op kerosine voor vluchten in de EU. VROM-staatssecretaris Van Geel is een voorstander van energiebelasting op kerosine. Eerder had hij al gepleit voor een belasting op vliegtickets. Hij vindt dat de negatieve milieueffecten van vliegen in de prijs moeten worden verrekend. Er wordt tenslotte ook accijns geheven op benzine en diesel. De internationale luchtvaart is tot op heden vrijgesteld van de verplichtingen uit het Kyoto Protocol.

In april heeft het Europees Parlement in eerste lezing een compromis bereikt met de Raad van de Europese Unie over de zogenaamde 'Linking Directive'. Hiermee worden de projectmechanismen Clean Development Mechanismen (CDM) en Joint Implementation (JI) gekoppeld aan de Europese richtlijn voor handel in emissierechten zoals die per 1 januari 2005 van start gaat (de 'Richtlijn Emissiehandel'). Dit betekent dat bedrijven emissiecredits die verkregen kunnen worden uit projecten in ontwikkelingslanden (CDM) of industrielanden (JI) om kunnen laten zetten in emissierechten en verhandelen in het Europese emissiehandelssysteem. Door de koppeling ontstaat er organisatorisch één en dezelfde markt voor CDM-, JI- en Europese CO₂-emissierechten.

Uit een in juli gepresenteerd overzicht blijkt dat de CO₂-uitstoot met 0,5 procentpunt is verminderd. In Nederland was sprake van een daling met 1,1 procentpunt. Enkele oorzaken zijn het toenemend gebruik van gas als brandstof voor elektriciteitscentrales (ten koste van kolen en olie), en een dalend energiegebruik als gevolg van de verslechterde economie. In 2001 steeg de uitstoot in de vijftien toenmalige EU-lidstaten nog met 1,3 procentpunt ten opzichte van 2000. Dat jaar liet een stijging met 0,2 procentpunt zien in vergelijking met 1999. Nederland dient in 2012 in totaal 6% minder gassen uit te stoten in vergelijking met 1990.

Vertegenwoordigers van de auto-industrie, milieu- en consumentenorganisaties en de overheid concluderen op de Europese conferentie 'Energy in Motion' in Amsterdam in oktober dat snel gezamenlijke Europese actie nodig is om transport milieuvriende-

lijker te maken. Het is technisch mogelijk zijn om in 2015 de uitstoot van schadelijke gassen van auto's tot 'bijna nul' te reduceren. Strenge emissie-eisen die voor de eerste helft van 2005 worden vastgesteld moeten hieraan bijdragen.

Uit de in oktober gepubliceerde IEA-publicatie [World Energy Outlook 2004](#) blijkt de vraag naar energie tussen nu en 2030 met bijna 60% zal toenemen. Tweederde daarvan komt voor rekening van landen als China in India. De uitstoot van het broeikasgas CO₂ zal daardoor jaarlijks met 1,7% stijgen, waarvan het grootste deel zal worden uitgestoten door de niet-westerse landen. In het rapport wordt uiteengezet wat de effecten van deze toename kunnen zijn. Onder bepaalde voorwaarden kan de vraag naar energie in 2030 echter 10% lager uitvallen dan in de huidige prognoses. Er wordt ook gesteld dat de wereld met de huidige energiebronnen nog zeker enkele tientallen jaren uit de voeten kan. Bovendien is er voldoende geld beschikbaar voor investeringen die voor de toenemende energiebehoefte nodig zijn. Het IEA gaat uit van een bedrag van ongeveer \$ 16 biljoen.

Energiebeleid: duurzame energie, energiebesparing, leveringszekerheid

In mei wordt het rapport ['Dutch energy policies from a European perspective: Major developments in 2003'](#) van ECN Beleidsstudies gepubliceerd, waarin een overzicht wordt gegeven van de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van energiebeleid. Het laat zien dat binnen Nederland een duidelijke verschuiving gaande is van een nationale energievisie naar een meer Europees georiënteerd beleid.

De EU Energie-commissaris De Palacio stelt in mei dat de bouw van windmolens, zonnecollectoren en andere alternatieve energiebronnen niet snel genoeg gaat. Onder meer Nederland moet een tandje bijzetten. Zonder extra inspanning haalt Europa niet het doel om in 2010 22% van de stroom door alternatieve bronnen te laten opwekken. Op basis van cijfers uit 2001 komt Europa volgens de Europese Commissie nauwelijks tot 18 of 19%. De Palacio sprak zijn waardering uit voor de inspanningen van Spanje, Duitsland en Finland. Deze landen halen inmiddels meer stroom uit alternatieve bronnen dan beoogd. Absolute achterblijvers zijn Griekenland en Portugal. Nederland heeft dit jaar al negen grote windmolens neergezet op de Maasvlakte. Volgend jaar volgen nog zestig grote turbines in de Noordzee bij IJmuiden. De Europees commissaris wil ook biobrandstoffen blijven stimuleren. Biobrandstoffen zijn combinaties van benzine met bijvoorbeeld een scheutje alcohol of koolzaad. VROM-staatssecretaris Van Geel pleitte al eens voor een belastingvoordeel op deze brandstof. In Duitsland, Oostenrijk, Spanje, Frankrijk, Italië, Engeland en Zweden bestaan die kortingen al.

De Europese Ministers van Economische Zaken, onder wie Brinkhorst, hebben in juni een politiek akkoord bereikt over het recht grenzen te stellen aan het energiegebruik van nieuwe types elektrische apparaten. De eventuele Europese normen moeten stroomvretende apparaten als cd-spelers en televisies weren. EU Energie-commissaris De Palacio heeft ook voorgesteld om de EU-landen te verplichten 1% energie per jaar te besparen. Over die doelstelling zijn de nationale ministers echter terughoudend, zodat de Eurocommissaris zich beperkt tot een voortgangsrapport. In het najaar zal de Europese Unie onder Nederlands voorzitterschap verder aan het onderwerp werken.

EZ-minister Brinkhorst laat in september weten dat Nederland het voorstel voor nieuwe Europese regelgeving op het gebied van energie-efficiëntie van de agenda heeft gehaald, omdat er prioriteit is voor regelgeving met betrekking tot de leveringszekerheid van de elektriciteitsvoorziening en de energie-infrastructuur. Het voorstel van de Europese Commissie beoogt dat de lidstaten besparingsmaatregelen gaan invoeren die moeten leiden tot een verlaging van 1% van hun energiegebruik. Sommige leden van het parlement zijn bezorgd dat de regelgeving zal leiden tot verstoring van de geliberaliseerde Europese markt.

EZ-Minister Brinkhorst zei in september, in zijn rol als voorzitter van de Europese Energieraad, tegen de energiec commissie van het Europees Parlement dat het ontwikkelen van een stabiel klimaat voor private investeringen de sleutel is voor leveringszekerheid van elektriciteit in de Europese Unie. Het is volgens hem gebleken dat zowel het Europees Parlement als de regeringen van de lidstaten 'weezin hebben' tegen de voorgestelde EU wet die tot doel heeft leveringszekerheid en investeringen in infrastructuur te promoten. Ook vindt hij dat het politieke belang van leveringszekerheid in de gaten moet worden gehouden. Hij zei tenslotte dat leveringszekerheid niet gereduceerd moet worden tot een nationaal eigenbelang, daar de lidstaten onderdeel uitmaken van de Europese markt.

Klimaatbeleid

De Milieuraad van oktober onder leiding van VROM-staatssecretaris Van Geel concludeert dat in de Verenigde Naties zo snel mogelijk moet worden gesproken over het klimaatbeleid na 2012: het gebruik van gefluorideerde broeikasgassen moet voor bepaalde producten worden verboden; het mijnafval moet beter worden beheerd om Milieurampen te voorkomen; en de milieuministers willen ook snel in VN-verband afspraken maken over emissiereducties in de jaren na 2012. Er wordt met belangstelling uitgekeken naar de VN-klimaatconferentie (CoP10) die in december in Buenos Aires plaatsvindt. Daar wordt stilgestaan bij wat er in 10 jaar is bereikt en wat de uitdagingen voor de toekomst zijn. De Europese milieuministers hebben met instemming gereageerd op de voortgang die in Rusland wordt gemaakt met de ratificatie van het Kyoto-protocol. Ook benadrukken de ministers dat het noodzakelijk is actie te ondernemen om verdergaande emissies in de internationale lucht- en scheepvaartsector te realiseren. Op de Voorjaarsraad van 2005 zal het Europese standpunt over het toekomstig klimaatbeleid (2012) worden bepaald. Richtinggevend voor het langetermijn beleid van de EU is dat de temperatuur niet meer dan 2 °C zou mogen stijgen ten opzichte van het pre-industrieel niveau.

Fusie Economische Voorlichtingsdienst en Senter Internationaal

De Economische Voorlichtingsdienst (EVD) van het ministerie van Economische Zaken en Senter Internationaal gaan op 1 april 2004 fuseren. Door de samenvoeging ontstaat er één loket waar ondernemers met al hun vragen over internationaal ondernemen en samenwerken terecht kunnen. Het dienstenpakket van de EVD, het ondersteunen van Nederlandse bedrijven bij ondernemingsactiviteiten in het buitenland, wordt daarmee uitgebreid. Via de programma's van Senter Internationaal zal ook de ontwikkeling van de particuliere sector in opkomende markten en ontwikkelingslanden meer aandacht krijgen. Na de fusie zullen de samengevoegde diensten verder gaan onder de naam EVD. Het bundelen van de internationale regelingen van EVD en Senter is on-

derdeel van de stroomlijn van EZ-agentschappen, waarbij het voornemen is dat op 1 mei 2004 de resterende tak van Senter en Novem fuseren tot het nieuwe agentschap SenterNovem. Vanaf dat moment is SenterNovem het agentschap dat de overheidsopdrachten op het terrein van innovatie en duurzame ontwikkeling uitvoert.

Gastransport

In maart heeft de Europese Commissie de goedkeuring van de bouw van een pijplijn van Gasunie voor het transport van gas door de Noordzee naar Groot-Brittannië (van Balgzand naar Bacton, de BBL) opgeschort. Volgens de Gasunie zijn ook andere partijen (Fluxys uit België en het Duitse Ruhrgas) geïnteresseerd in dit Noordzee-project. De Europese Commissie wil bezien of er geen sprake is van concurrentievervalsing en of het past binnen de liberaliseringsplannen van de Europese gasmarkt.

De eerste palen voor de Brits-Nederlandse BBL-pijplijn kunnen voorlopig nog niet de grond in. Een vergunning voor de lijn wordt niet eerder dan in november verwacht. Deze lange termijn wordt veroorzaakt doordat Gasunie wil dat niet alle regels inzake derden toegang uit de tweede Europese Gasrichtlijn van toepassing worden op de lijn. Het ziet ernaar uit dat de daadwerkelijke bouw nu begin 2005 kan beginnen. Tegen het einde van 2006 zou dan het eerste gas door de pijplijn kunnen stromen.

In augustus heeft het Italiaanse Saipem (dochteronderneming van ENI) het contract voor de aanleg van de BBL-gaspijplijn gekregen. Tegen het einde van 2006 moet de leiding bedrijfsklaar zijn. Het contract van Saipem heeft een totale waarde van € 100 mln. Het grootste deel van de pijpleiding zal worden aangelegd tussen het tweede en derde kwartaal van 2006.

De Gasunie is oktober begonnen met de voorbereidingen voor de aanleg van een nieuwe gasleiding naar Engeland. De nieuwe pijpleiding naar Engeland moet meer dan 230 kilometer lang worden. Met het project is een investering van € 500 mln. gemeoid. De nieuwe leiding verbindt het Noord-Hollandse Balgzand met Bacton in Engeland. Door de pijp gaat Russisch gas dat de Gasunie en de Duitse bedrijven Wingas en Ruhrgas hebben aangekocht. Voor het transport van het gas zijn aan Nederlandse zijde van de leiding nog flink wat aanpassingen nodig. Zo moet er in Anna Paulowna in Noord-Holland een nieuw compressorstation komen om de capaciteit van het transportsysteem in Nederland te vergroten. Ook aan Engelse zijde is veel werk nodig, onder meer om de leiding te kunnen aanleggen door en langs de rotskust.

Kernenergie

Borssele: opslag kernafval

EPZ, eigenaar van de kerncentrale Borssele, heeft in maart het contract voor de opwerking van gebruikte splijtstofelementen in Frankrijk verlengd. De verlenging van het opwerkingscontract komt niet als een verrassing. De kerncentrale laat de gebruikte splijtstofelementen bij Cogéma in het Franse Cap La Hague opwerken. Het bedrijf heeft daarin geïnvesteerd en heeft er volop ervaring mee. Het opwerken van kernafval is politiek omstreden. Bij opwerken worden plutonium en uranium voor hergebruik uit het afval gehaald, terwijl de restafval terug naar Nederland komt en wordt opgeslagen.

Aan de tijdelijke opslag van hoogradioactief afval in een loods voor laagradioactief afval van de Covra (Centrale organisatie voor radioactief afval) in Nieuwdorp is in juni na bijna 4 jaar een einde gekomen. De laatste container van in totaal 5 containers is verhuisd naar het HABOG (hoogradioactief afval behandelings- en opslag gebouw), de speciale bunker voor hoog-radioactief afval van de Covra. Sinds september 2000 werden in een loods voor laagradioactief kernaafval containers met hoog-radioactief afval bewaard met gebruikte splijtstofstaven uit de onderzoeksreactor in Petten. ECN had geen ruimte meer voor het afval, omdat het opslagbassin voor splijtstofstaven vol was. De HABOG bij Covra was echter nog niet klaar. De provincie Zeeland, de gemeente Borsele en milieuorganisatie Greenpeace protesteerden daarom tegen de tijdelijke opslag van het Pettemer afval in een andere loods van de Covra. Het Rijk gaf daar toch toestemming voor.

Verschillende fracties in de Tweede Kamer laten in juni blijken dat het moeilijk is te verteren dat het kabinet werkeloos moet toezien hoe voor de kerncentrale Borssele contracten worden verlengd voor een omstreden verwerkingsmethode. EPZ, de eigenaar van de kerncentrale, laat zijn afval verwerken bij Cogéma in het Franse La Hague. Volgens de VROM-staatssecretaris Van Geel zijn er geen simpele mogelijkheden om verlenging van dat contract tegen te houden. De Kamerfracties van PvdA, SP en Groenlinks dragen echter suggesties aan: geen vergunning voor vervoer van het afval, internationale verdragen of een 'verpakkingscontract' als alternatief, maar volgens Van Geel zijn deze wegen 'niet adequaat genoeg'. Hij zegde de Tweede Kamer wel toe bij de aanstaande aanpassing van de Kernenergiewet deze beperkte rol van de overheid mee te nemen. Hij verweet eerdere kabinetten, die de kerncentrale in 2004 wilden sluiten, onvoldoende actie te hebben ondernemen. De regeringen-Kok 1 en 2 verzuimden de Kernenergiewet aan te passen. De Kamer worstelt tijdens het overleg overduidelijk met het radioactief afval. De kerncentrale van Borssele mag van het kabinet tot 2013 open blijven, maar voor het afval is het minder duidelijk geregeld.

De Covra bewaart afval dat lang gevaarlijk blijft en afval dat na een relatief korte periode de radioactieve straling verliest. Van de 30.000 vaten die bij de Covra zijn opgeslagen is 10% niet meer radioactief. Dit gewone afval moet worden verwerkt volgens de regels ([Ladder van Lansink](#)) die daarvoor in Nederland gelden. De ladder van Lansink is vernoemd naar Ad Lansink. Hij was Tweede-Kamerlid voor het CDA en formuleerde de uitgangspunten voor afvalverwerking in 1979. Hij is lid van de Raad van Commissarissen van de Covra.

Nederland krijgt in september de eerste van 5 ladingen nucleair afval van de kerncentrale Borssele terug uit Cap le Hague in Frankrijk. Het betreft afval van Borssele dat daar sinds de ingebruikneming van de kerncentrale in oktober 1973 ligt opgeslagen. Volgens afspraken met Cogema, de Franse verwerkingsfabriek, moet Nederland al haar nucleair afval terugnemen. Het afval wordt opgeslagen in de HABOG. Nederland slaat het kernaafval daar 100 jaar bovengronds op, in afwachting van een verwerkingsmethode. In totaal worden de komende jaren 150 transporten verwacht met opgewerkt afval uit Frankrijk (van de kerncentrale Borssele) en Engeland (van de centrale Dodewaard) en bestraalde splijtstofelementen uit de onderzoeksreactoren in Petten en Delft. Deze elementen worden niet opgewerkt, maar regelrecht bij de Covra opgeslagen.

Exploitant EPZ van de kerncentrale in Borssele heeft in september vergunning gekregen om hoger verrijkt uranium toe te passen in de splijtstofelementen. Hoger verrijkt uranium is beter splijtbaar en levert minder nucleaire afvalproducten op. Het is de tweede keer dat de kerncentrale Borssele naar uranium met een hogere verrijkingsgraad gaat. Het uranium in de splijtstofelementen bevatte vanaf de ingebruikname van de kerncentrale in 1973 3,3% uranium. In 1997 kwam de verrijking op 4% en de nieuwe vergunning staat een verrijkingspercentage van maximaal 4,4% toe.

Borssele: reactor open of dicht

In januari moest de nucleaire centrale Borssele worden stilgelegd, nadat een storing in een drukklep was geconstateerd. Het verhelpen van de storing duurde langer dan exploitant EPZ had voorzien. Het opnieuw opstarten van de kerncentrale duurt doorgaans 20 uur, maar omdat de nieuwe klep uitgebreid moest worden getest, nam de procedure enkele uren meer in beslag (24 uur).

Februari heeft het Tweede Kamerlid Wijnand Duyvendak (GroenLinks) opheldering gevraagd over een ambtelijk verzoek van begin 1998 aan de Raad van State om een op handen zijnde uitspraak uit te stellen in een van de vele procedures over de voorgenomen sluiting. Kort daarop besloot toenmalig VVD-minister van EZ Jorritsma een andere politieke koers te gaan varen dan haar D66-voorganger Hans Wijers. EZ-minister Brinkhorst zegt dat de kerncentrale in Borssele eind vorig jaar niet is gesloten door gekonkel van ambtenaren. Volgens Brinkhorst hebben een uitspraak van de Raad van State en een nieuwe politieke koers ervoor gezorgd dat de centrale voorlopig openblijft. De Kamer had al midden jaren '90 besloten dat de kerncentrale dicht moest.

VROM-staatssecretaris Van Geel moet duidelijkheid verschaffen over de kosten die samenhangen met een vervroegde sluiting van de kerncentrale Borssele. PvdA-Kamerlid D. Samsom is het gegoochel met cijfers en de gebrekkige informatievoorziening aan de Tweede Kamer beu. Hij voelt zich met een kluitje in het riet gestuurd door antwoorden die Van Geel gaf op schriftelijke vragen van zijn hand. 'Want die waren opnieuw nietszeggend', aldus Samsom. 'De staatssecretaris wil inhoudelijk niet op de sluitingskosten ingaan. Zijn positie in de onderhandelingen met de kerncentrale over sluiting in 2013 zou anders ondermijnd worden'.

EZ-minister Brinkhorst heeft in een aan de Kamer gestuurde brief gemeld dat de sluiting van de kerncentrale Borssele ongeveer € 600 mln. gaat kosten. Het bedrag staat in een notitie over de mogelijkheden om Borssele alsnog eind 2003 dicht te krijgen. Inmiddels is dat echter een gepasseerd station. Het kabinet streeft nu naar sluiting in 2013. Om dat voor elkaar te krijgen werkt VROM-staatssecretaris Van Geel aan een plan van aanpak en nieuwe wetgeving. Dat de rijksoverheid aan EPZ toch een schadevergoeding moet betalen, sluiten Brinkhorst en Van Geel niet uit.

EPZ, de exploitant van de kerncentrale Borssele, kijkt in september kritisch naar de informatie die op de eigen internetsite over de nucleaire stroomfabriek te vinden is. Gegevens over de constructie van de centrale, veiligheidsvoorzieningen en de mate waarin de Borssele reactor een terroristische aanslag kan doorstaan, worden mogelijk herzien. Aanleiding daarvoor is de vraag of EPZ met haar openheid op het internet terroristen niet in de kaart speelt. Informatie over de kerncentrale Borssele is op 2 si-

tes te vinden: [EPZ](#) (officiële site van het bedrijf) en de site van [de stichting Borssele 2004 en het verenigde personeel](#). Aan de hand van schema's, opengewerkte tekeningen en foto's wordt duidelijk gemaakt hoe in de centrale met behulp van kernenergie elektriciteit wordt opgewekt en welke voorzieningen zijn getroffen om dat proces veilig te laten verlopen.

Kernenergie weer bespreekbaar

EZ-minister Brinkhorst vindt dat 'Europa' de optie voor kernenergie moet openhouden. Een energievoorziening gebaseerd op kolen, gas en alternatieve energie acht hij 'te kwetsbaar'. Dit heeft hij bij Eurocommissaris Loyola de Palacio en zijn collega-ministers van EZ 'enkele malen aangekaart'. In Nederland, dat later dit jaar voorzitter wordt van de EU, ijvert Brinkhorst niet voor kernenergie. 'In Nederland is daar geen draagvlak voor', zegt een woordvoerder van EZ. 'De minister probeert ook niet om dat te vergroten'. Regeringspartijen CDA en VVD staan positief tegenover kernenergie. 'We redden het niet met alleen zonne- en windenergie', stelt energiewoordvoerder Jos Hessels van het CDA. 'Wel moet het afvalprobleem tot acceptabele proporties worden teruggebracht. Maar wij denken dat dit op vrij korte termijn gaat lukken.'

Volgens een in maart gepubliceerd plan van de Rotterdamse projectontwikkelaar Benno Wiersma (directeur van het zonnepanelenbedrijf Synergie) moet Nederland een tweede kerncentrale krijgen. Het gaat om een 10 MW hoge temperatuur reactor (HTR) die bijvoorbeeld een grootgebruiker als Hoogovens of bedrijventerreinen moet bedienen van stroom en warmte. De projectontwikkelaar werkt onder andere samen met ECN om een plan te ontwikkelen voor de bouw van een kleine kernreactor en zal binnenkort een vergunningaanvraag indienen bij het ministerie van VROM.

Uit een afstudeeronderzoek van Brian Boer, student van de TU Delft, gepubliceerd in juli, blijkt dat een HTR kan worden ingezet om in combinatie met windenergie een constante energieproductie voor afnemers te waarborgen. Daarnaast is nagegaan of dit commercieel en technisch haalbaar is. De energieproductie van de HTR kan snel worden aangepast aan de wisselende productie van een groot offshore windpark. Inzet van de reactor als achtervang voor windenergie is daarom in technisch opzicht geen probleem. Met de combinatie van kern- en windenergie zou de gehele CO₂-emissie door elektriciteitsopwekking vermeden kunnen worden. De economische haalbaarheid is berekend door de kosten van beide energiebronnen te vergelijken.

De bouw van moderne kerncentrales is veruit de minst dure maatregel voor het kabinet om de leveringszekerheid van energie te vergroten. Dat blijkt uit een in maart gepubliceerde studie van het Centraal Planbureau (CPB) waarin een kosten-batenanalyse is uitgevoerd voor 7 opties om de kosten van stroomuitval te beperken. Het CPB concludeert dat het goedkoper is om af en toe een stroomuitval te tolereren, dan kabinetsmaatregelen te treffen om elektriciteitsstoringen uit te sluiten.

Het Rathenau Instituut, dat zich tot doel stelt maatschappelijke discussies te stimuleren, heeft in mei een rapport uitgebracht over de voordelen en nadelen van kernenergie. Internationaal is het besef doorgedrongen dat het gebruik van aardgas en steenkolen voor de opwekking van elektriciteit tot klimaatverandering leidt. De uitstoot van het broeikasgas CO₂ moet worden teruggedrongen en kernenergie is één van de mogelijkheden om daaraan een bijdrage te leveren. De vraag naar elektriciteit stijgt boven-

dien wereldwijd, met name in China en andere Aziatische landen. Of kernenergie toekomst heeft, zal volgens het Rathenau-rapport vooral van 2 zaken afhankelijk zijn: het kernafvalvraagstuk en de prijs van kernstroom. Nederland doet er in elk geval verstandig aan om kernenergie als optie voor de toekomst open te houden. Over 5 tot 10 jaar kan dat al aan de orde zijn, als elektriciteitscentrales moeten worden vervangen en bijgebouwd.

Tijdens het beleidsdebat in mei over het onderdeel milieubeheer van de VROM-begroting blijkt een meerderheid (VVD en CDA) in de Eerste Kamer kernenergie boven andere vormen van energieopwekking te verkiezen. Daarom moet het besluit om de kerncentrale Borssele in 2013 te sluiten worden herzien. De VROM-staatssecretaris Van Geel zei zich gebonden te voelen aan het kabinetsbesluit inzake Borssele, maar liet tevens weten dat hij geen principiële tegenstander is van kernenergie. Maar hij hield de Eerste Kamer nog wel andere zorgen voor.

Emeritus hoogleraar energievoorziening R.W.J. Kouffeld pleit in augustus voor een reeks van kleinere kerncentrales in ons land. Volgens hem zijn die veilig en kan het kernafval veilig worden opgeborgen. Vrees voor misbruik van splijtbaar materiaal door terroristen heeft hij niet. De Stichting Kernvisie, die de toepassing van kernenergie in Nederland weer bespreekbaar wil maken, heeft inmiddels een plan ontwikkeld voor de realisatie van een eerste kleine kerncentrale met een capaciteit van 20 MW. Probleem is dat er in de Tweede Kamer, behalve bij de fracties van VVD en LPF, erg weinig draagvlak is voor kernenergie. Kouffeld stelt echter dat er weinig alternatieven zijn, omdat milieuvriendelijke energiebronnen - zon, wind, biomassa, waterkracht - bij lange na niet aan de energievraag kunnen voldoen. Bovendien komt er snel een tekort aan fossiele brandstoffen, mede door sterk groeiende economieën als China en India.

Voorafgaand aan een conferentie over energiepolicies van de PvdA in oktober heeft het wetenschappelijk bureau van de PvdA, de Wiardi Beckman Stichting (WBS), een uitgebreid onderzoek uitgebracht over energieopties voor de 21ste eeuw. Kernenergie wordt daarin nadrukkelijk als optie genoemd. Naast de nadelen van kernenergie, zoals de kans op ongevallen met kerncentrales, het kernafvalprobleem en de verspreiding van kernwapens, worden ook de voordelen genoemd, zoals de beperkte uitstoot van broeikasgassen én de langdurige beschikbaarheid van kernenergie als elektriciteitsbron. De auteur van het hoofdstuk over kernenergie sluit niet uit dat de maatschappelijke aanvaardbaarheid van kernenergie toeneemt. Voorbeelden zijn Finland (een nieuwe kerncentrale wordt gebouwd) en Zwitserland (stopt niet met kernenergie). Toepassing van kernenergie hangt volgens de WBS-werkgroep sterk af van de acceptatie van technologische vernieuwingen zoals de ontwikkeling van veilige centrales en het verkorten van de levensduur van radioactief afval.

Uit in oktober gepresenteerde resultaten van een onderzoek dat TNS NIPO uitvoerde in opdracht van Nuon blijkt dat het gebruik van kernenergie voor het opwekken van elektriciteit het minst populair is bij Nederlanders. Duurzame energie geniet de grootste voorkeur. Nuon wilde weten hoe de klanten denken over kernenergie in vergelijking met andere energiebronnen. Zes op de 10 Nederlanders staan negatief (33%) tot zeer negatief (25%) tegenover kernenergie. 17% staat positief of heel positief tegenover kernenergie. Hoewel kernenergie voor veel mensen een negatieve betekenis heeft, groeit het draagvlak voor kernenergie wanneer er een link wordt gelegd met het

broeikaseffect. Ook de prijs van elektriciteit, opgewekt met kerncentrales is van invloed op het oordeel van Nederlanders over kernenergie. Als de prijs van kernstroom de helft goedkoper zou zijn dan stroom uit andere bronnen, dan neemt de voorkeursterk toe: van 6% naar 30%. 5 op de 10 respondenten vinden het niet acceptabel als Nederland wel kernenergie uit buitenlandse kerncentrales importeert, maar niet bereid is om in eigen land een kerncentrale te bouwen. Windenergie is het populairst, gevolgd door zonne-energie en waterkracht. 8 van de 10 Nederlanders vinden dat de energievoorziening in Nederland op de lange termijn moet worden veiliggesteld door te investeren in duurzame energiebronnen.

In antwoord op vragen uit de Tweede Kamer (Herben, LPF) meldt EZ-minister Brinkhorst dat ongeveer 4 tot 6% van de energieconsumptie in ons land is afkomstig van kerncentrales in het buitenland. De minister heeft echter geen inzicht in de contracten die de stroomproducenten afsluiten in het buitenland, maar het is wel bekend hoeveel stroom geïmporteerd wordt uit Duitsland, Frankrijk en België en hoeveel procent van de stroom in die landen wordt opgewekt met kernenergie. LPF dringt er bij Brinkhorst op aan om meer geld uit te trekken voor onderzoek naar kernenergie, omdat bij het splijten van de atomen niet het broeikasgas CO₂ vrij komt. Brinkhorst wil daar niet aan, maar wil wel doorgaan met het bestaande onderzoek naar kernenergie dat circa € 9 mln. per jaar kost.

Nieuwe HFR voor Petten

De Nuclear Research & consultancy Group (NRG), exploitant van de inmiddels 42 jaar oude kernreactor bij Petten, maakt in maart bekend een nieuwe nucleaire installatie te willen bouwen. De opvolger van de huidige hogeflux-reactor (HFR) moet er in 2015 staan. NRG vindt Petten de beste plek in Europa voor de bouw van een nieuwe kernreactor, die vooral radioactieve isotopen zal produceren voor ziekenhuizen. Nu al is 60% van de isotopen die in Europese ziekenhuizen gebruikt worden, voor het stellen van diagnoses en behandeling van kankerpatiënten, afkomstig uit Petten. Bij het maken van plannen voor een nieuwe kernreactor gaat NRG er van uit dat de behoefte aan radioactieve isotopen voor medische doeleinden onveranderd groot zal blijven. NRG wil in Petten ook faciliteiten behouden voor nucleair onderzoek, hoewel Europa al heeft besloten speciaal daarvoor een nieuwe grote studiereactor te bouwen in Frankrijk.

Voor de gemeenteraad van Zijpe staat vast dat er een nieuwe kernreactor moet komen op de onderzoekslocatie Petten als de huidige hogeflux-reactor wegens ouderdom moet verdwijnen. Tijdens een raadsvergadering in juli over de toekomstvisie van de gemeente werd glashelder ruimte gemaakt voor medewerking aan een nieuwe reactor en uitbreiding van de werkgelegenheid. De PvdA stelde zelfs voor een stuurgroep in het leven te roepen die richting moet geven aan de ontwikkelingen op de onderzoekslocatie.

Sloop kerncentrale in Dodewaard

Van de kerncentrale in Dodewaard is straks niet veel meer over. Alle bijgebouwen van de centrale die jarenlang felle protesten uitlokte, worden gesloopt. Het reactorgebouw, dat volgens de centrale nog 1% straling bevat, wordt zo stevig ingepakt dat het 40 jaar lang hoogwater kan weerstaan.

De ventilatieschacht van de kerncentrale was een duidelijk zichtbaar herkenningspunt in Dodewaard en omgeving. De 113 meter hoge, beeldbepalende ventilatieschacht van de kerncentrale in Dodewaard is echter langzaam aan het verdwijnen. Onlangs is een begin gemaakt met de werkzaamheden volgens 'de knabbelmethode'. Met een betontang wordt het beton van de ventilatieschacht verbrijzeld en afgevoerd.

Uraniumverrijkingsfabriek Urenco

De Vereniging Milieudefensie heeft in mei bij de Raad van State beroep ingesteld tegen de vergunning die het ministerie van VROM aan de uraniumverrijkingsfabriek van Urenco heeft verstrekt. Op basis van die vergunning kan Urenco de productie van verrijkt uranium - brandstof voor kerncentrales - in de komende jaren uitbreiden van de huidige 2800 ton naar 3500 ton per jaar. Urenco is inmiddels wel al met de voorbereidingen voor de uitbreiding begonnen. De meeste bezwaren van Milieudefensie hebben betrekking op de veiligheidssituatie op en rond de locatie van Urenco in Almelo.

Klimaatbeleid

Emissie

De ministerraad heeft in januari op voorstel van VROM-staatssecretaris Van Geel de maximale CO₂-uitstoot per sector vastgesteld. Het gaat om 112 mln. ton CO₂ voor de industrie en energiesector, 7 mln. ton CO₂ voor de landbouw, 38 mln. ton CO₂ voor verkeer en vervoer en 29 mln. ton CO₂ voor de gebouwde omgeving in 2010. De maxima zijn gebaseerd op een rapport van RIVM/ECN, die daarover overleg hebben gevoerd met de sectoren. Bij het vaststellen van de maxima is rekening gehouden met het huidige kabinetsbeleid, zoals de bestaande afspraken met de industrie en de landbouw. Met de voorgestelde maxima gaat het kabinet ervan uit dat de Kyoto-doelstelling wordt gehaald en dat de verschillende sectoren een evenwichtige bijdrage leveren. Ook de verantwoordelijkheden per ministerie zijn verdeeld. EZ is verantwoordelijk voor het halen van de klimaatdoelen van de sectoren industrie en energie; het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is verantwoordelijk voor de klimaatdoelen van landbouw; het ministerie van Verkeer en Waterstaat en VROM zijn verantwoordelijk voor de klimaatdoelen van verkeer. VROM is ook verantwoordelijk voor de klimaatdoelen van de gebouwde omgeving, de overige broeikasgassen en de coördinatie van het klimaatbeleid. Het kabinetsbesluit volgt op een recent akkoord tussen de regering en de industrie (inclusief de energiesector) over emissiehandel. De sectoren krijgen 115 mln. ton CO₂ toebedeeld voor de periode 2005-2007. Dit laat onverlet dat de totale emissie van deze sectoren in 2010 niet meer mag bedragen dan 112 mln. ton CO₂. Het Europese emissiehandelssysteem treedt in 2005 in werking. Ter voorbereiding hiervan moet Nederland uiterlijk 1 april 2004 een plan indienen bij de Europese Commissie.

Het CPB en RIVM publiceren eind juni het rapport 'Wat kost een emissiereductie van 30%? Daaruit blijkt dat de kosten van een mondiaal beleid om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen beperkt zijn: 0,8% van het nationale inkomen voor Nederland. Een beleid waaraan alleen de industrielanden meedoen, inclusief de Verenigde Staten en Australië, is echter zeer kostbaar: 4,8% van het nationale inkomen voor Nederland. Daarom is de deelname van ontwikkelingslanden van groot belang om de

kosten van klimaatbeleid te beperken. In het rapport is naar aanleiding van een motie van VVD en CDA (motie 29 200 XI, nr. 40) berekend hoe duur het is om de uitstoot van broeikasgassen met 30% terug te brengen in 2020 ten opzichte van 1990. Een dergelijke reductie is nodig om de 'post-Kyoto'-klimaatdoelstellingen van de EU te bereiken. In het Kyoto-akkoord is een uitstootreductie van 6% in 2012 overeengekomen, maar dat wordt gezien als slechts een eerste stap in de terugdringing van broeikasgassen.

In juli blijkt dat de emissies van broeikasgassen in de 15 'oude' EU-lidstaten afnemen. De emissies van de 6 broeikasgassen die in het Kyoto Protocol worden genoemd, zijn in 2002 met 0,5% gedaald. De belangrijkste reden is de overgang van kolen naar gas en minder uitstoot door de industrie en huishoudens. De emissies van de 6 broeikasgassen namen in 2000 en 2001 toe met respectievelijk 0,2 en 1,3%. Ten opzichte van het Kyoto referentiejaar 1990 zijn de emissies met 3% afgenomen. Daarmee lopen de Pegulanten wel achter op schema. Volgens het lineaire pad naar de Kyoto-doelstelling (8% emissiereductie in de periode 2008-2012), had de emissiereductie in 2002 4,8% moeten zijn. Slechts 4 landen, Frankrijk, Duitsland, Zweden en Engeland, liggen wat dat betreft op schema, zonder gebruik te maken van handelsmechanismen. De andere lidstaten lijken hun doelstelling niet te gaan halen. Vooral voor Spanje, Portugal, Ierland, Australië, Italië, Denemarken en Griekenland is het gat groot. In Nederland daalde de broeikasgasemissies in 2002 met 1,1% ten opzichte van 2001. Vergeleken met het Kyoto referentiejaar 1990 lagen de emissies in 2002 0,6% hoger. De doelstelling voor Nederland is een reductie van 6%.

VROM-staatssecretaris Van Geel heeft in juli in een brief aan de Tweede Kamer geschreven dat de omvang van CO₂-uitstoot voor de sector glastuinbouw is verbreed. Als het aantal kashectare glastuinbouw hetzelfde blijft, blijft ook de nieuwe emissieruimte voor 2010 binnen de voorgeschreven Kyoto-afspraken. Nederland moet volgens dat Protocol de uitstoot met 6% hebben teruggebracht. In de landbouw wordt daarbij gestreefd naar een maximale uitstoot van 7 Mton in 2010. De CO₂-uitstoot in de glastuinbouw mag in dat jaar niet meer bedragen dan 5,6 Mton. Door de liberalisering van de energiemarkt moeten tuinders nu echter zelf warmte opwekken. De CO₂ die hierbij vrijkomt, valt onder de glastuinbouw. Daarom heeft Van Geel besloten de emissieruimte te verhogen naar 6,5 Mton. Het aantal hectare aan tuinkassen moet dan wel op de huidige 10.500 blijven. De staatssecretaris sluit in zijn brief niet uit dat hier nog 1000 hectare bijkomt, waardoor de maximale uitstoot mag worden verhoogd naar 7,1 Mton.

Volgens een mededeling van de Europese Commissie in december liggen de EU en de meeste lidstaten op schema met de reductie van CO₂. De gemiddelde uitstoot in Europa is nu 9% lager dan in 1990 en dat is zelfs beter dan de Kyoto doelstelling van 8% rond 2010. West-Europese landen liggen met 2,9% nog achter bij de meeste Oost-Europese landen. De verwachting is dat West-Europa uitkomt op een gemiddelde van 8,6% in 2010.

Een speciale VN-commissie heeft het eerste klimaatproject goedgekeurd dat door Nederland mag worden benut om de Kyoto-doelstellingen te realiseren. Het Novogerarproject in Rio de Janeiro moet in 21 jaar bijna 12 mln. ton CO₂ uitstootreductie opleveren. VROM-staatssecretaris Van Geel, die in Zuid-Amerika op werkbezoek is, toont zich verheugd over dit goede nieuws. Via deze projecten werkt Nederland aan het te-

rugdringen van de CO₂-uitstoot. Bovendien worden in dit project de milieudoelstellingen gecombineerd met het creëren van werkgelegenheid voor de lokale bevolking. Het 'Novogerar Landfill Gas to Energy' project is een vuilstortplaats waar met behulp van Nederlandse investeringen gassen uit de vuilnisbelt worden opgevangen en gebruikt om energie mee op te wekken. Dit resulteert uiteindelijk in een reductie van de CO₂-uitstoot van 11,8 mln. ton in de komende 21 jaar. Jaarlijks zal er via het project 12 MW energie worden opgewekt. Bewoners van de regio die tot nu toe op de vuilstortplaats actief waren met het zoeken van bruikbare materialen, zullen gedeeltelijk door de projectorganisatie worden aangenomen om in het project te werken. Nederland heeft zich in 1997 in het Kyoto-protocol verplicht om de uitstoot van broeikasgassen in de periode 2008-2012 met 6% terug te dringen ten opzichte van 1990. Een aanzienlijk deel van deze opgave moet worden gerealiseerd in eigen land, maar 100 Mton kan via speciale projecten in het buitenland worden gerealiseerd. De Clean Development Mechanism projecten zoals Novogerar zijn daar een voorbeeld van. De CDM projecten zijn goed voor in totale beoogde reductie van 67 ton. Naast Brazilië heeft Nederland afspraken voor CDM projecten in Panama, Honduras, Colombia, Costa Rica, Guatemala, El Salvador, Uruguay, Nicaragua, Bolivia en Indonesië.

Emissieregistratie

In juni heeft de Europese Commissie EPER ([European Pollutant Emission Register](#)) gelanceerd. Het doel van EPER is het via internet openbaar maken van de schadelijke emissies naar lucht en water door de industrie in Europa. Door de gegevens in digitale vorm beschikbaar te maken moet de kwaliteit van de bedrijfsgegevens op dit gebied toenemen en kan de Europese burger goede informatie krijgen over wat er op milieugebied in zijn omgeving gaande is. EPER bevat de emissiegegevens van ongeveer 10.000 bedrijven, gevestigd in de 15 'oude' lidstaten van de EU en Noorwegen. Gegevens over de onlangs toegetreden lidstaten komen in de volgende ronde aan bod; alleen die van Hongarije zijn nu al beschikbaar. De te publiceren gegevens betreffen emissies van ongeveer 60 stoffen. De gegevens worden gepresenteerd op sectorniveau. Ze zijn via verschillende zoekmethoden te vinden. De EU-regelgeving geeft aan welke bedrijfstakken publicatieplichtig zijn, zoals grote metaalbedrijven, raffinaderijen, grote varkens- en pluimveehouderijen, afvalstortbedrijven en elektriciteitscentrales. Rapportage is verplicht voor bedrijven die een vastgelegde grootte overstijgen. De sectoren en bedrijfsgroottes zijn zo gekozen dat 90% van de totale industriële emissies naar verwachting gedekt is. TNO Milieu, Energie en Procesinnovatie ondersteunt de Europese Commissie bij de EPER en hielp mee aan de totstandkoming van het 'EPER guidance document', waarin is vastgelegd welke gegevens moeten worden gerapporteerd en hoe de schatting van de emissies moet plaatsvinden. Ook helpt TNO mee aan de evaluatie van de gegevens, die de lidstaten eens in de 3 jaar aanleveren.

De Europese Commissie heeft in oktober de eerste, door TNO uitgevoerde, analyses vrijgegeven van het European Pollutant Emission Register (EPER). In dit register zijn voor de EU-lidstaten de ongeveer 10.000 meest vervuilende industrieën opgenomen. Recentelijk zijn de gegevens over 2001 gepubliceerd. De richtlijnen die de Lidstaten moeten volgen bij hun rapportage en de methodische aanwijzingen daarvoor zijn door TNO in opdracht van de Europese Commissie geformuleerd. Via de [website](#) kan gedetailleerde informatie worden gevonden per industriële faciliteit, per land, per categorie activiteit of emissie of via een kaart van Europa. Voor Nederland valt op dat uitsluitend gerapporteerd wordt over de industriële bedrijven. Gegevens over varkens-

houderijen en afvalstortplaatsen zijn nog niet opgenomen. In het register komen 129 Nederlandse industriële bedrijven voor.

Klimaatbeleid, -verandering

In april publiceren het Centraal Planbureau en het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) het rapport '[Four futures for energy markets and climate change](#)'. Daaruit blijkt dat er de komende 40 jaar voldoende gas en olie in de wereld is, maar de toenemende vraag naar energie zal wel leiden tot klimaatproblemen. De economische groei is de drijvende kracht achter de toename van het energiegebruik en de grootste stijging kan verwacht worden in de ontwikkelingslanden. De ontwikkelingslanden moeten daarom ook bijdragen leveren om de gevolgen voor het klimaat te bestrijden. De beperkingen aan de uitstoot moeten zelfs verder gaan dan de verplichtingen die landen hebben afgesproken in het Kyoto-protocol.

In april belooft VROM-staatssecretaris Van Geel zich tijdens het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie in te zetten voor verdergaande internationale afspraken over de gevolgen van klimaatverandering. Mede met het oog op de internationale klimaatconferentie (CoP10) in Buenos Aires van 6-17 december 2004. Daarbij geldt dat de Europese Unie zal doorgaan met het uitvoeren van het klimaatbeleid en blijft aandringen bij Rusland op ratificatie van het Kyoto-protocol. Ook zal worden ingezet op intensivering van de samenwerking met ontwikkelingslanden. In samenwerking met de minister voor Ontwikkelingssamenwerking zal in december een conferentie worden georganiseerd: 'Energy for Development'. Nederland vindt dat alle industrielanden gezamenlijk, inclusief de Verenigde Staten, emissiereducties moeten realiseren van gemiddeld 30% in 2020 ten opzichte van 1990. Ook ontwikkelingslanden zullen hieraan een bijdrage moeten leveren.

Ecofys en PricewaterhouseCoopers hebben in opdracht van SenterNovem een instrument ontwikkeld dat resulteerde in het zogenaamde klimaatmenu. In een tabel kan de lokale overheid haar ambities op verschillende gebieden van klimaatbeleid aangeven. Met deze gegevens wordt er een overzicht gegenereerd van de huidige situatie en van de gewenste uitkomst. Op basis daarvan kan men een klimaatbeleidsplan definiëren. Het instrument is sinds juni te vinden op de website [European Climate Menu](#).

Uit een evaluatie van het klimaatbeleid voor de periode 1995-2002 in opdracht van VROM en in augustus door het onderzoeksbureau Ecofys gepubliceerd, blijkt dat het klimaatbeleid van de gebouwde omgeving effect heeft gehad. Bij de woningbouw en utiliteitsbouw is de CO₂-uitstoot teruggedrongen met 4%. Zonder beleid waren de emissies ruim 7% hoger geweest. De CO₂-reductie bij de woningbouw wordt geschat op 2,4 mln. ton CO₂ en bij de utiliteitsbouw (bijvoorbeeld kantoren) 1,6 mln. ton CO₂. Volgens de studie zijn de fiscale regelingen, zoals Regulerende Energie Belasting bij de woningbouw en de Energie Investerings-Aftrek bij de utiliteitsbouw, het meest effectief geweest. De gebouwde omgeving is verantwoordelijk voor ongeveer eenderde van de CO₂-emissies in Nederland. Het klimaatbeleid van de gebouwde omgeving is gericht op het bevorderen van energiebesparing. Daarvoor zijn diverse instrumenten beschikbaar. Zo is voor de nieuwbouw de Energie Prestatie Norm (EPN) ingevoerd. Dit betreft minimumeisen voor een energiezuinig ontwerp van de woning. Voor bestaande woningen, inclusief de apparaten is onder meer de Energie Premie Regeling (EPR) ingesteld. De EPR is een subsidie voor energiebesparende maatregelen en

energieadviezen in de woningbouw. Energiebesparende voorzieningen in de utiliteitsbouw worden ondersteund met de Energie Investeringsaftrek (EIA) en VAMIL (Regeling willekeurige afschrijving milieu-investeringen).

In september wordt het rapport 'Klimaatverandering Klimaatbeleid, Inzicht in keuzes', dat in opdracht van de Tweede Kamer is samengesteld, gepresenteerd. Het blijkt dat de effecten van klimaatverandering steeds duidelijker zichtbaar worden. Nederland heeft een grotere kans op wateroverlast en lange droge perioden. Ook komt steeds meer vast te staan dat de mens verantwoordelijk is voor de klimaatverandering. Op basis van de uitkomst zal in de Kamer in november een discussie worden gehouden over het klimaatbeleid na 2012. Volgens de onderzoekers moet de uitstoot van zogenoemde broeikasgassen deze eeuw met 60 tot 80% worden teruggebracht om onherstelbare schade aan de menselijke leefomgeving te voorkomen. Het kabinet streeft naar vermindering van de uitstoot met 30% in 2020, vergeleken met 1990.

Uit een in oktober gepubliceerd proefschrift over extremen in het klimaat van Europa (auteur A. Klein Tank van het KNMI) blijkt dat het klimaat verruwt. De promovendus ziet in de veranderingen een nieuwe aanwijzing voor de menselijke invloed op het klimaat. Steeds vaker is het extreem warm. Daarbij is de toename van het aantal warme dagen groter dan de afname van het aantal koude dagen. Bovendien regent het de laatste jaren heviger. Voor zijn Europese onderzoek is gebruik gemaakt van dagelijkse metingen op meer dan 200 weerstations. Het is voor het eerst dat de veranderingen in extremen over heel Europa volgens een standaardmethode zijn bestudeerd. Dit maakt ook vergelijking met andere werelddelen mogelijk. Alle meteorologische diensten in Europa stelden gegevens beschikbaar. Het onderzoek biedt ook een klimaatscenario. Er is een heel kleine kans dat de Noord-Atlantische Golfstroom verzwakt. Dat zou in West-Europa leiden tot een abrupte en aanzienlijke daling van temperatuur. Uit berekeningen blijkt dat de veranderingen ook in dit geval alles behalve gelijkmatig verlopen. Als de Golfstroom het af laat weten, neemt vooral het aantal relatief zachte winterdagen af en worden de koelste zomerdagen nog koeler. De extremen blijven zoals ze zijn: de temperatuur op zowel de koudste winterdagen als op zeer hete zomerdagen verandert dan niet, aldus de Nederlandse onderzoeker.

Om te voorkomen dat er onomkeerbare schade wordt toegebracht aan de natuur stelt de EU in december als uitgangspunt dat de temperatuur op aarde niet meer dan 2 °C mag toenemen ten opzichte van het pre-industriële niveau. Om onder die grens te blijven zijn volgens de Europese milieuministers mondiale reductiepercentages nodig tot 50% in 2050 ten opzichte van 1990. Ook vinden de milieuministers dat de scheepvaart en de luchtvaart een bijdrage moeten leveren. Half januari 2005 zal de Europese Commissie de resultaten van een studie naar de kosten en baten van het toekomstig klimaatbeleid presenteren. Op de Europese Voorjaarsraad in maart 2005 zullen de regeringsleiders spreken over het klimaatbeleid na 2012.

Klimaatconferentie in Buenos Aires

In de aanloop naar de VN-klimaatconferentie (in december in Buenos Aires) en de Europese Voorjaarsraad (in maart 2005) brengt VROM-staatssecretaris Van Geel in de maanden oktober en november een bezoek aan Qatar, Zuid-Afrika, India, China, de Verenigde Staten en Brazilië. De voorzitter van de Europese milieuministers wil de reizen gebruiken om persoonlijk kennis te nemen van de opvattingen van een aantal

belangrijke spelers bij de klimaatconferentie. Via dialoog wil hij komen tot meer samenwerking om het klimaatprobleem aan te pakken en het draagvlak voor het lange-termijn klimaatbeleid verkennen en vergroten. Op de Voorjaarsraad staat het lange-termijn klimaatbeleid geagendeerd voor de Europese regeringsleiders. Dit zijn belangrijke eerste stappen om tot verdergaande klimaatafspraken te komen, wanneer het Kyoto-protocol in 2012 afloopt. De Europese Unie wil zo snel mogelijk in VN-verband praten over het klimaatbeleid na 2012. De Europese Unie kan de klimaatverandering niet eenzijdig oplossen. Daarvoor is onder andere de medewerking nodig van de Verenigde Staten. Ook zullen op den duur ontwikkelingslanden, met name China en India, hun bijdrage aan het klimaatbeleid moeten intensiveren.

Uit gesprekken die VROM-staatssecretaris Van Geel als voorzitter van de Europese Raad van Milieuministers in november in de VS heeft gevoerd, komt naar voren dat de Verenigde Staten in het klimaatbeleid willen samenwerken met andere landen. Vooral de toekomst van het klimaatbeleid na 2012 (post-Kyoto) speelt daarbij een belangrijke rol. Volgens Van Geel werkt de Russische ratificatie van het Kyoto-protocol als een katalysator in de discussie over het klimaatbeleid. Het blijkt dat de VS zich wel degelijk gebonden voelen aan de VN Klimaatconventie, maar niet enthousiast zijn over alle instrumenten, zoals het Kyoto-protocol. Nederland heeft in de VS een aanvraag ingediend om deel te kunnen nemen aan het Carbon Sequestration Leadership Forum. In dit partnership werken 16 landen waaronder de VS, China, Brazilië, Duitsland, Rusland Japan en Engeland samen in onderzoek naar transport en opslag van CO₂. Voor Nederland kan deze samenwerking in de toekomst grote kansen bieden in bijvoorbeeld de opslag van CO₂ in oude gasvelden. Nederland ondersteunt al een aantal proefprojecten van onder andere Gaz de France. Opslag van CO₂ is één van de mogelijke manieren om de klimaatverandering te beteugelen.

In de Argentijnse hoofdstad Buenos Aires wordt in december de jaarlijkse klimaatconferentie van de Verenigde Naties geopend. Het zal op de bijna 2 wekende durende conferentie vooral gaan over klimaatverandering door broeikasgassen. Ook zal worden gesproken over de vraag op welke wijze de Verenigde Staten bij de internationale discussie kan worden betrokken. De Amerikaanse regering heeft in 1997 weliswaar het Kyoto-protocol ondertekend, maar trok zich in 2001 om economische redenen terug uit de overeenkomst over beperking van de uitstoot van broeikasgassen. Rusland, dat eerder ook weigerde het verdrag te ratificeren, heeft het protocol kort geleden wel ondertekend.

VROM-staatssecretaris van Geel tekent in december op de 10^e klimaatconferentie in Buenos Aires overeenkomsten met Brazilië, Argentinië en Ecuador om gezamenlijk de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. In totaal gaat het om een emissie reductie van 25 mln. ton CO₂. De overeenkomst zijn afgesloten in het kader van het zogenaamde Clean Development Mechanism (CDM), zoals vastgelegd in het Kyoto protocol over klimaatverandering. In de samenwerkingsovereenkomsten is afgesproken dat Nederland minimaal 15 mln. ton CO₂ in Brazilië, 5 mln. ton CO₂ in Argentinië en 5 mln. ton CO₂ in Ecuador kan kopen die daar worden uitgespaard met duurzame energie projecten. Nederland mag deze uitgespaarde tonnen CO₂ gebruiken om (deels) de Kyoto doelstelling te realiseren. Investeerders in duurzame energie, energiebesparing of schone technologie kunnen projectvoorstellen indienen bij de door het ministerie van VROM gecontracteerde intermediairs: de Wereldbank, de International Finance Cooperation (IFC), de regionale ontwikkelingsbank van de Andes (CAF) en de Ra-

bobank. In Buenos Aires zijn ook 2 CDM-koopcontracten afgesloten voor waterkrachtcentrales in Ecuador.

Op de tiende VN-klimaattop in Buenos Aires wordt het Wereld Natuur Fonds (WNF) rapport: [‘Extreme weather: does nature keep up?’](#) openbaar gemaakt. De waargenomen effecten van klimaatverandering op de wereldwijde natuur blijken veel groter te zijn dan men tot nu toe dacht. Het rapport is geschreven door R. Leemans en A. van Vliet van de Wageningen Universiteit in opdracht van het WNF. De auteurs concluderen dat als de huidige trend doorzet de aantasting van de natuur onomkeerbaar is. Zij pleiten daarom voor dringende bijstelling van de mondiale politieke klimaatdoelstellingen.

Luchtvervuiling, -kwaliteit

In oktober waarschuwt VROM-staatssecretaris Van Geel dat Nederland de door de EU voorgeschreven verbetering van de luchtkwaliteit niet op tijd voor elkaar krijgt. Een en ander wordt door de staatssecretaris duidelijk gemaakt naar aanleiding van een brief waarin hij gemeenten en provincies nog eens uitlegt wat hun rol in het luchtbeleid is. Het is nu zaak om de meest gevoelige plekken aan te pakken en de Europese Commissie nog eens duidelijk te maken dat meer tijd nodig is. De Europese normen voor verbetering van de luchtkwaliteit dateren uit 1999. Ook toen heeft Nederland ervoor gewaarschuwd dat de doelstellingen voor 2010 geen kans van slagen hebben en dat de lat te hoog is gelegd. De staatssecretaris maakt zich in de brief sterk voor een prioriteitenstelling bij de uitvoering van het Besluit luchtkwaliteit: die moet zich eerst en vooral richten op plekken waar mensen langere tijd verblijven, waar veel mensen zijn die extra vatbaar zijn voor de gezondheidseffecten van luchtvervuiling en waar mensen zich meer dan gemiddeld inspannen.

Uit de eerste resultaten van het instrument Ozone Monitoring Instrument (OMI), dat de luchtvervuiling en zonnestraling gedetailleerd heeft gemeten, blijkt dat vrijwel iedere dag de lucht boven de Randstad het meest vervuilde deel van Nederland is. Maar de variaties van dag tot dag en van stad tot stad zijn groot. De resultaten van het deze zomer gelanceerde OMI zijn in november bij het KNMI in De Bilt bekendgemaakt. Ook blijkt uit de metingen dat vervuiling bij zonnig weer lang blijft hangen (smog). In de metingen is het gat in de ozonlaag volgens wetenschappers van het KNMI goed zichtbaar. Een maand geleden bleek dat milieusatelliet Envisat ook al een smerig beeld van Nederland liet zien. De concentratie van stikstofdioxide (NO₂) in de lucht boven de Randstad bleek volgens de satellietopnamen tot de hoogste in de wereld te behoren. OMI is door Nederland en Finland ontwikkeld. Naast broeikasgassen zoals ozon meet OMI ook luchtvervuilende stoffen in de lucht, zoals stikstofdioxide en fijn stof (smog). Het KNMI, dat het OMI-project wetenschappelijk leidt, kan nu iedere dag de hele aarde op stadsniveau in kaart brengen. De satellietmetingen vullen de grondmetingen van het RIVM aan. Door de samenwerking komt het KNMI waarschijnlijk over 2 à 3 jaar met een dagelijkse verwachting van de luchtvervuiling. Ook werkt het instituut aan een zonnekrachtverwachting. Een hoge zonnekracht met veel UV-straling is een belangrijke risicofactor voor huidkanker.

Het ECN maakt in december bekend een uniek meetsysteem voor luchtverontreiniging te hebben ontwikkeld, waarvoor wereldwijd veel belangstelling bestaat. Er zijn al

zijn 3 prototypen verkocht aan de het Amerikaanse onderzoeksinstituut Environmental Protection Agency.

Ratificatie Kyoto protocol door Rusland

Uit antwoorden aan het GroenLinks Tweede Kamerlid Duyvendak in januari blijkt dat EZ-minister Brinkhorst verwacht dat Rusland het Kyoto Protocol zal ratificeren. Tot nu toe heeft Nederland voor een bedrag van € 42 mln. aan CO₂-emissierechten gecontracteerd, waarvan € 14 mln. daadwerkelijk is uitgegeven. In totaal heeft de Nederlandse overheid reeds € 433 mln. (inclusief uitvoeringskosten) beschikbaar gesteld via raamcontracten met diverse uitvoeringsorganisaties, die op hun beurt de individuele contracten voor Joint Implementation (JI) en Clean Development Mechanism (CDM) projecten sluiten. Betalingsverplichtingen voor deze emissiereducties ontstaan wanneer individuele JI en CDM projecten zijn gecontracteerd. Brinkhorst kan de consequenties van het niet ratificeren van het Kyoto Protocol voor de waarde van de aangekochte emissiereducties niet met zekerheid in te schatten. Hij gaat ervan uit dat Nederland in dat geval de reducties uit JI en CDM projecten mag meetellen in het EU emissiehandelssysteem of in een ander systeem dat in de plaats komt van het Kyoto Protocol. 'Overigens worden in de te sluiten en reeds gesloten raamovereenkomsten met onder meer Multilaterale Banken zoals de Wereldbank waar mogelijk als extra veiligheid ontbindende voorwaarden opgenomen ten aanzien van de niet-inwerkingtreding van het Kyoto Protocol', aldus Brinkhorst.

In mei adviseert de Russische Academie voor Wetenschappen president Poetin over het Kyoto Protocol. Volgens de Academie heeft het Protocol onvoldoende wetenschappelijke basis en brengt het de economische ontwikkelingen in Rusland in gevaar. De Academie stelt ook dat de uitvoering van het verdrag de uitstoot van broeikasgasen niet zal stabiliseren. Met dit advies zou Poetin ratificatie van het Kyoto Protocol kunnen tegenhouden door het niet naar het Russische parlement te sturen.

De Russische regering heeft in september een eerste stap gezet naar de ratificatie van het Kyoto-protocol, het internationale verdrag dat de uitstoot van broeikasgasen moet tegengaan. Het Kremlin stuurde onlangs de documenten voor ratificatie door naar ministeries die hun goedkeuring moeten geven. Deze maatregel gaat vooraf aan de ratificatie door het parlement. Het ministerie van Natuurlijke Energiebronnen heeft de documenten al ondertekend. Andere betrokken ministeries (Handel en Economische ontwikkeling, Energie en Industrie, Financiën en Justitie) moeten nog hun goedkeuring afgeven. In mei liet president Poetin al weten vaart te zetten achter de ratificatie. Dat gebeurde na de beslissing van de Europese Unie om Rusland te steunen in de poging lid te worden van de Wereldhandelsorganisatie. Het Kyoto-verdrag, dat in 1997 werd vastgesteld in Japan, kan pas in werking treden als Rusland deel gaat uitmaken van de overeenkomst. Om de maatregelen te kunnen uitvoeren moeten zeker 55 landen, die samen verantwoordelijk zijn voor de uitstoot van ten minste 55% van de CO₂, meedoen. De VS hebben eerder laten weten het verdrag niet te zullen ondertekenen.

VROM-staatssecretaris Van Geel meldt in september dat het van 'geweldig betekenis' is dat de Russische regering zijn goedkeuring heeft gegeven aan het Kyoto protocol. Als nu ook het Russische Parlement akkoord gaat, kan daarmee eindelijk het Kyoto protocol over het terugdringen van broeikasgasen in werking treden. Het is van groot belang dat er nu een wettelijke basis komt om alle klimaatprojecten in het

buitenland uit te voeren. Dit geldt voor de zogenaamde Clean Development Mechanism (CDM) projecten in ontwikkelingslanden en de Joint Implementation (JI) projecten in Oost-Europa. Ook voor de emissiehandel, die vanaf 2005 van start gaat, is er nu een stevige basis. Volgens de staatssecretaris moet er nu snel een discussie worden gestart over het langetermijn klimaatbeleid. Hij vindt dat de Europese Unie daarin een belangrijke rol moet vervullen ([Dossier Klimaatverandering](#) van het ministerie van VROM).

De milieucommissie van het Russische parlement heeft in oktober ingestemd met het Kyoto-verdrag. De Russische ratificatie van het verdrag is daarmee bijna rond. Volgens onderzoekers levert de handel in uitstootrechten Rusland straks € 10 miljard op. De Russische regering stemde eind september al in met het verdrag dat bedoeld is om de uitstoot van het broeikasgas CO₂ terug te dringen. Op 22 oktober buigt het voltallige parlement, de Doema, zich over de zaak. Na de instemming door de milieucommissie geldt dat als een formaliteit. In Rusland was Kyoto omstreeden omdat de vereisten van het verdrag een belasting zouden vormen voor de nog zwakke Russische industrie. Volgens het Kyoto-protocol moet Rusland de emissie van CO₂ terugdringen tot het niveau van 1990. Door de recessie in de jaren '90 is de uitstoot nu echter 35% lager dan destijds. Het verschil van 1 miljard ton CO₂ per jaar kan Rusland verkopen op de internationale markt voor emissierechten.

In oktober heeft de Russische Staatsdoema het Kyoto-protocol goedgekeurd. Namens de milieuministers van de Europese Unie stelt VROM-staatssecretaris Van Geel dat hiermee duidelijk wordt dat internationaal klimaatbeleid niet wordt gezien als een kostenpost, maar juist energie- en kostenbesparingen met zich meebrengt.

Het Kyoto-protocol kan 7 jaar na zijn totstandkoming in 1997 begin 2005 in werking treden, want eind oktober heeft de Russische president Poetin het ratificatiebesluit voor het protocol over het terugdringen van broeikasgassen getekend. Eerder was het al goedgekeurd door de beide kamers van het parlement. Nadat de documenten bij de VN zijn aangeboden treedt het protocol 90 dagen later in werking. De Russische ondertekening maakt het verdrag, dat door 126 landen is ondertekend, bindend.

Rusland heeft in november de papieren bij de Verenigde Naties ingediend waarmee het land zich officieel verbindt aan het verdrag van Kyoto voor de bestrijding van het broeikaseffect. De documenten zijn in de Keniaanse hoofdstad Nairobi overgedragen. Het Kyoto-verdrag treedt 16 februari 2005 officieel in werking. De tekst van het internationale verdrag over klimaatbeheersing werd in 1997 opgesteld tijdens een conferentie in het Japanse Kyoto. De rijke, geïndustrialiseerde landen spraken af hun gezamenlijke uitstoot van broeikasgassen, zoals CO₂ voor 2012 met 5% terug te dringen ten opzichte van 1990. Het Kyoto-protocol leek in 2001 op sterven na dood toen de Amerikaanse president Bush aankondigde dat de Verenigde Staten er hun handen vanaf trokken. Bush zei dat ratificatie van het protocol de Amerikaanse economie te zware schade zou toebrengen. De Verenigde Staten hebben het protocol daarom nog steeds niet getekend. Hoewel ook in Moskou de vrees bestaat voor nadelige economische gevolgen, is Rusland bereid mee te werken, omdat het land graag lid wil worden van de Wereldhandelsorganisatie. De Europese Unie liet eerder dit jaar weten een goed woordje te willen doen voor Rusland, mits dat het Kyoto-protocol ratificeert. Nu het protocol op korte termijn in werking treedt kan VROM-staatssecretaris Van Geel de klimaatconferentie in december vol vertrouwen tegemoet treden. Hij wil op deze

conferentie als voorzitter van de Europese milieuministers de discussie starten over het klimaatbeleid na 2012. Ter voorbereiding van de klimaatconferentie heeft Van Geel in oktober een bezoek gebracht aan Qatar, Zuid-Afrika en China. Van 14 tot en met 20 november bezoekt hij Argentinië, Brazilië en de Verenigde Staten.

Uitstoot van stikstofoxiden

In 2003 wordt het [International Nitrogen Initiative](#) (INI) opgericht om de complexe problemen die door uitstoot van stikstof worden veroorzaakt op te lossen. Reactief stikstof, afkomstig van het gebruik van fossiele brandstoffen en uit de landbouw, veroorzaakt een aantal belangrijke milieuproblemen, zoals klimaatverandering, smog, zure regen en aantasting van de ozonlaag. In september gaat ook het regionaal Europees stikstofcentrum van start. ECN heeft hiervan het voorzitterschap op zich genomen.

Van 12 tot 16 oktober werd de derde internationale stikstofconferentie gehouden in Nanjing, China. Aan het einde van de conferentie werd de Nanjing Declaratie ondertekend en overhandigd aan United Nations Environmental Program (UNEP). De Declaratie is het afgelopen jaar voorbereid door onderzoekers van het ECN in nauwe samenwerking met medewerkers van het ministerie VROM en de Chinese organisatoren van de conferentie. In de Declaratie wordt UNEP opgeroepen om de groeiende stikstofproblematiek in de wereld serieus te nemen en te onderzoeken wat de oorzaken en gevolgen zijn. Verder worden landen opgeroepen om de stikstofproblematiek te inventariseren en om maatregelen te nemen tegen de overbelasting van stikstof in het milieu, o.a. door de efficiëntie van het stikstofgebruik in de landbouw te verhogen, door duurzame energietechnologie te promoten en door emissiereducerende maatregelen te implementeren.

In oktober worden resultaten gepresenteerd van een onderzoek naar luchtvervuiling aan de hand van satellietopnames die zijn gemaakt door de Europese satelliet Envisat. Nergens ter wereld blijkt de lucht zo vervuild te zijn met stikstofdioxide als boven Nederland, met uitlopers naar België en Duitsland. De NO_x-vervuiling wordt veroorzaakt door de dichtbevolktheid van ons land, de industrie in de omliggende landen en het vele verkeer. Jaarlijks overlijden in ons land 5000 mensen voortijdig aan de gevolgen van de uitstoot van NO_x en fijne stofdeeltjes. In heel Europa zou het gaan om ongeveer 200.000 doden per jaar.

Wetgeving

In februari is de Beschikking [Nr. 280/2004/EG](#) van het Europees Parlement en de Raad van kracht geworden voor alle EU-leden, betreffende een bewakingssysteem voor de uitstoot van broeikasgassen in de Gemeenschap en de uitvoering van het Protocol van Kyoto.

De Europese Commissie heeft Frankrijk, België, Nederland, Duitsland, Oostenrijk, Italië, Portugal en Zweden in april een tweede schriftelijke waarschuwing gestuurd, omdat ze de [EU-wetgeving](#) m.b.t. het bevorderen van het gebruik van laagzwavelige benzine en diesel, nog niet hebben toegepast. De bedoelde wetgeving beoogt de hoeveelheid zwavel in brandstof tot 10 mg/kg te verlagen en daarmee een bijdrage te leveren tot de beperking van de emissie door motorvoertuigen. De nationale wetgeving

had op 30 juni 2003 moeten zijn ingevoerd. De Commissie heeft ook een eerste schriftelijke waarschuwing aan het Verenigd Koninkrijk, Luxemburg en België verzonden wegens inbreuken op [EU-wetgeving](#) voor de bescherming van de ozonlaag. Uit verslagen die door het Verenigd Koninkrijk, Luxemburg en België zijn ingediend, blijkt dat deze 3 lidstaten niet voldoen aan bepaalde gedetailleerde voorschriften om een eind te maken aan het gebruik en de emissie van chemische stoffen die de ozonlaag afbreken.

Volgens een in december door de EU-milieuministers aangenomen verordening krijgen milieuorganisaties in de Europese Unie veel meer mogelijkheden zich met wet- en regelgeving voor het milieu te bemoeien. Wel moet de verordening nog langs het Europees Parlement voordat het kracht van wet krijgt. Binnenkort volgt nog een Europese richtlijn, die door nationale parlementen op details kan worden ingevuld en aangevuld. Hierin zal met name de gang naar de rechter op nationaal niveau nader worden uitgewerkt. EU-voorzitter, VROM-staatssecretaris van Geel, kon hiervoor nog geen akkoord rond krijgen, maar opvolger Luxemburg heeft al aangekondigd dit in de eerste helft van 2005 snel weer op te pakken. Het publiek krijgt meer toegang tot informatie aangaande het milieu en mag ook structureel deelnemen aan het milieudebat. Het juridische aspect komt erop neer dat milieuorganisaties personen of publieke instanties voor de rechter kunnen dagen als het vermoeden bestaat dat die zich niet aan de milieuwetten houden. Deze conventie is reeds in 1998 door de toenmalige lidstaten van de Unie ondertekend, in het Deense Aarhus.

Nederlands energiebeleid

Belastingen en accijns

Per 1 januari heeft de minister van Financiën de structuur van de belastingen op energie gewijzigd. De Regulerende Energiebelasting (REB) en de brandstoffenbelasting (BSB) worden samengevoegd tot een nieuwe belasting: de Energiebelasting. Deze geldt nu ook voor het elektriciteitsverbruik boven 10 mln. kWh per jaar.

Het CBS meldt in mei dat consumenten en bedrijven sinds 1990 bijna 3 keer zoveel betalen aan belasting waarmee milieuvervuiling moet worden bestreden. De ontvangsten uit 'groene belastingen' zijn tussen 1990 en 2003 gestegen van € 5,8 miljard naar € 15 miljard. Bij 'groene belastingen' gaat het onder andere om accijnzen op benzine, motorrijtuigenbelasting, belasting op grondwater en leidingwater, afvalstoffenbelasting en mestheffingen. Weggebruikers zorgen voor 80% van de inkomsten uit deze belasting, aldus het CBS. Vorig jaar droeg de 'groene belasting' voor ongeveer 14% bij aan de totale belastingontvangsten.

In juni is een voorstel van VROM-staatssecretaris Van Geel om de accijns op diesel te verhogen besproken. Steun voor dit voorstel in de ministerraad is echter lang niet zeker. Staatssecretaris Wijn van Financiën, die verantwoordelijk is voor het fiscale beleid, is volgens ingewijden nog niet toe aan zo'n verhoging. Het doel van de verhoging is om een milieuvriendelijker gedrag stimuleren. De accijnsverhoging zou € 0,01 per liter per 1 januari moeten bedragen. Halverwege 2005 moet de accijns op zwavelhoudende diesel dan nog eens met € 0,01 moeten stijgen. Voor zwavelvrije diesel zou de accijns in 2006 met € 0,01 omhoog mogen gaan. Later in de maand juni wordt echter besloten dat de accijns op diesel voorlopig niet omhoog gaat. Staatssecretaris Wijn

en de Tweede-Kamerfracties van CDA en VVD zijn tegen de accijnsverhoging. Wel wordt het monteren van roetfilters in dieselauto's en het gebruik van biobrandstof gestimuleerd. De subsidies hiervoor komen nu uit de begroting van VROM.

De Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie (VNPI) laat in juni weten dat de Belgische en Nederlandse overheid de grensoverschrijdende fraude met brandstofaccijnzen sterk hebben teruggedrongen. In 2000 liep de Belgische schatkist door deze accijnsfraude € 191 mln. mis, vorig jaar was dat nog maar € 22 miljoen. Brandstofhandelaars omzeilen de Belgische douane en betalen geen accijns over de Nederlandse brandstof. Hoewel Nederlandse oliebedrijven hun brandstoftransporten bij de Belgen aanmelden, komt deze informatie vaak te laat. De leden van de Belgische Petroleum Federatie en de VNPI stellen informatie over hun transporten nu sneller beschikbaar aan de Belgische douane. Beide overheden werken nog aan een informatiesysteem dat de accijnsfraude bij brandstoftransporten vanuit België naar Nederland moet terugdringen.

EZ-minister Brinkhorst heeft in juni een besluit vastgesteld betreffende de gronden waarop vrijstelling van energiebelasting wordt verleend (Besluit vrijstelling energiebelasting op elektriciteit bij convenanten). De vrijstelling heeft betrekking op de levering van elektriciteit aan energie-intensieve bedrijven met een verbruik van meer dan 10 mln. kWh voorzover het de belasting betreft voor het zakelijk verbruik boven de 10 mln. kWh. De belangrijkste voorwaarde is dat de verbruiker zichzelf aansluit bij een convenantregeling ter verbetering van de energie-efficiëntie. Daarbij gaat het om het Convenant Benchmarking Energie-efficiency of een meerjarenafspraken (MJA). Sinds de vervanging van de REB door de Energiebelasting (EB) op 1 januari 2004 is er ook een tarief voor het verbruik van elektriciteit boven 10 mln. kWh. Deze wijziging komt voort uit Europese afspraken die in 2003 zijn gemaakt om minimumniveaus voor belastingen op energie vast te stellen. De minister van Economische Zaken gaf daarbij reeds aan dat er een vrijstellingregeling zou komen voor bedrijven die zich voldoende in zouden spannen hun energie-efficiency te verbeteren. De regeling is gebaseerd op artikel 36q van de Wet belastingen op milieugrondslag.

Vooruitlopend op de presentatie van de miljoenennota op de 3^e dinsdag van september heeft VROM-staatssecretaris Van Geel gezegd dat de energiebelasting op stroom en gas stapsgewijs flink omhoog gaat. Het bedrag is in 2006 € 605 mln. hoger en in 2007 € 716 mln. meer dan nu. De hogere energiebelasting moet gebruikers manen tot zuinigheid en helpt de uitstoot van het broeikasgas CO₂ te verminderen. Wel is het de bedoeling dat de belastingverhoging plaats vindt als onderdeel van de vergroening van het belastingstelsel, zodat de mensen het geld via andere kanalen weer terug kunnen krijgen.

In november blijkt dat staatssecretaris Wijn van Financiën toch de energiebelasting met € 370 mln. kan verhogen. Het leek er in eerste instantie op dat de drie regeringspartijen CDA, VVD en D66 de energiebelasting met € 100 mln. minder wilden verhogen om het MKB te ontzien. De grote industrie kan op basis van de benchmarkconvenanten echter niet worden geconfronteerd met een hogere energiebelasting, waardoor de plannen van de regering op dit punt een verslechtering betekenen van de concurrentiepositie van het MKB ten opzichte van de grote industrie. Uiteindelijk konden CDA en D66 zich echter niet vinden in het door de VVD voorgestelde eerder afschaffen van bepaalde fiscale aftrekmogelijkheden in de sfeer van de gemengde kosten.

CDA en D66 vonden dat dit alternatief net zo nadelig was voor het MKB als de verhoging van de energiebelasting. De maatregel van de energiebelasting is een van de belangrijkste financieringsmiddelen voor de geplande verlagingen van de vennootschapsbelasting. Die moet uiteindelijk in 2007 op 30% uitkomen en een beter investeringsklimaat bewerkstelligen.

Markt voor LPG

In een conceptrapport dat het onderzoeksbureau Ecorys in juli heeft opgeleverd in opdracht van een aantal ministeries staat dat een verbod op LPG als autobrandstof de overheid € 600 tot € 800 mln. kan opleveren. Onder meer vanwege het feit dat LPG-rijders dan moeten overstappen op diesel, waarop een hogere accijns wordt geheven. Bovendien zouden door een verbod de problemen met LPG-stations in woonwijken in 1 keer worden opgelost. De brancheorganisatie Vereniging Vloeibaar Gas (VVG) bestrijdt de conclusies met klem. Er wordt volgens de VVG veel te weinig rekening gehouden met de effecten op de werkgelegenheid in de ruim 2000 LPG-stations die Nederland telt. Slechts een aantal daarvan levert risico's op voor de omgeving. Volgens Ecorys zou het verbieden van LPG als autobrandstof effectiever zijn dan het slopen van huizen rond LPG-stations of het aanpassen van bouwplannen. Bovendien zouden de financiële voordelen aanzienlijk zijn. In augustus laat VROM-staatssecretaris Van Geel de Tweede Kamer weten dat een verbod op LPG als autobrandstof niet aan de orde is. Wel wil hij met spoed ongeveer 200 LPG-tankstations ontmantelen, die door hun ligging gevaar opleveren.

Het CBS presenteert in september cijfers over het feit dat de enorm gestegen belangstelling voor goedkopere brandstof ten koste is gegaan van autogas (LPG). Er zijn weliswaar ook meer auto's op LPG bijgekomen, maar zowel zakelijk als privé staat dat in geen verhouding tot diesel. De afgelopen 4 jaar is het aantal dieselauto's in Nederland met 28% toegenomen. Een kwart van het totale motorvoertuigenpark in Nederland (8 mln.) rijdt nu op diesel. Marktleider BK-Gas zint op een tegenoffensief. BK-Gas is een dochteronderneming van Shell en één van de grootste leveranciers van LPG en LPG-installaties in Nederland en België.

FeBuPro, de federatie van butaan- en propaan-distributeurs, stelt in september dat LPG een milieuvriendelijk alternatief is voor de traditionele brandstoffen diesel en benzine. Het gebruik van autogas is in de laatste jaren gedaald door hardnekkige vooroordelen en het ontbreken van de nodige overheidsstimuli. Echter, is ook zonder nieuwe fiscale prikkels een duurdere LPG-auto op termijn voordeliger dan een dieselwagen. Het autoverkeer is verantwoordelijk voor gezondheidsproblemen en de aantasting van de ozonlaag. De milieuvriendelijke brandstoffen als waterstof, zijn wellicht pas over tientallen jaren beschikbaar. Intussen is LPG of autogas, een mengsel van vloeibaar propaan- en butaangas, het beste alternatief om de luchtkwaliteit te verbeteren. Vele Europese landen stimuleren daarom het gebruik van LPG in stedelijke gebieden. 'Uit recente studies blijkt dat LPG leidt tot minder uitstoot van NO_x en schadelijke kleine deeltjes. De uitstoot van CO₂ ligt in de lijn van diesel- en benzine-wagens', zegt Gijs Schuijlenburg, de verantwoordelijke voor autogas bij petroleumgroep BP.

Volgens het Besluit Externe Veiligheid van 27 oktober 2004 moeten bedrijven die een risico vormen voor personen buiten het bedrijfsterrein zich voortaan aan veiligheidsnormen houden. Bestaande situaties waarbij niet wordt voldaan aan de veiligheidsaf-

standen, moeten worden gesaneerd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen situaties die uiterlijk binnen 3 jaar moeten zijn opgelost (urgente sanering) en situaties die uiterlijk in 2010 moeten voldoen aan de veiligheidsafstanden. In 2003 is begonnen met de urgente sanering van LPG-tankstations. Voor 50 urgente situaties zijn gemeenten al saneringsprocedures gestart. LPG-tankstations die binnen een jaar stoppen ontvangen de hoogste schadevergoeding. De aanpak van de veiligheidsknelpunten bij de overige niet urgente LPG-stations voor 2010 hangt af van de uitkomsten van de Ket studie LPG. Hierbij zijn ook de risico's van LPG-transport meegenomen. Het Ministerie van VROM stelt € 15 mln. extra beschikbaar (bovenop het al eerder beschikbaar gestelde bedrag van € 15 mln.) voor de sanering van LPG-tankstations. In 2007 moeten circa 200 van de 2200 LPG-tankstations zijn gesaneerd.

In de CPB Notitie Second opinion Ketenstudies ammoniak, chloor en LPG van november wordt geconcludeerd dat het vervangen van LPG door andere autobrandstoffen winst oplevert. De ketenstudies zijn uitgevoerd door KPMG, TNO en Ecorys-NEI. Deze hebben verschillende oplossingsrichtingen om de externe veiligheidsrisico's in de productie, opslag en transport van gevaarlijke stoffen te reduceren geanalyseerd. Ecorys-NEI heeft de kosten-batenanalyse uitgevoerd van één van de oplossingsrichtingen voor LPG, namelijk het uitfaseren van LPG als autobrandstof. Zonder belastingen is LPG een duurdere brandstof dan diesel of benzine. De nadelige milieueffecten van het uitfaseren van LPG wegen niet op tegen de voordelen voor de maatschappelijke welvaart. De winst bedraagt voor de Nederlandse economie circa € 1 tot ruim € 2 miljard.

De populariteit van LPG daalt. Aan het einde van de jaren '80, toen er nog geen accijns op LPG werd geheven, reed 1 op de 8 Nederlandse personenauto's op autogas. Inmiddels is het percentage LPG-rijders teruggelopen tot niet meer dan 3 à 4%. Dat heeft niet alleen te maken met de verhoogde wegenbelasting en accijnzen, maar ook met de achtergebleven ontwikkeling van autogasinstallaties. Deze blijken vaak in de praktijk niet te werken in de nieuwste met techniek en elektronica volgestopte automodellen. Daarom zijn veel autobezitters overgestapt op dieselmotoren. Intussen heeft de LPG-sector een offensief ingezet om het tij te keren. Een medewerker van BK-Gas stelt dat autogas weer 5 a 10% marktaandeel in de brandstofmix moet krijgen, omdat rijden op autogas al vanaf 12.000 kilometer voordelig is.

Milieu

Het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) van het RIVM schetst in de in mei verschenen Milieubalans de problemen in het Nederlandse milieubeleid. Weliswaar loopt de uitstoot van CO₂ terug, maar tegelijkertijd haalt Nederland met dit beleid niet de binnen Europa geformuleerde doelstellingen. Naast de effecten voor milieu en burgers riskeert Nederland hiermee Europese boetes. De afgelopen 2 jaar heeft Nederland een nog grotere achterstand opgelopen bij de invoering van de Europese Milieurichtlijnen, waardoor het nu tot de achterblijvers in Europa behoort.

De ministerraad heeft in juni op voorstel van de VROM-staatssecretaris Van Geel ingestemd met de Beleidsnota Verkeersemissies waarin voorstellen worden gedaan om het verkeer in Nederland schoner, stiller en zuiniger te maken. Er is m.i.v. 2005 gekozen voor de start van een grootschalige introductie van technieken en brandstoffen die het vervoer milieuvriendelijker moeten maken. Mogelijkheden zijn stimulering van

roetfilters bij dieselauto's en stimulering van schonere vrachtwagens. Vanaf 2006 wil het kabinet ook beginnen met biobrandstoffen in het verkeer. Deze maatregelen zijn nodig om aan Europese verplichtingen te voldoen. Het verkeer is één van de belangrijkste veroorzakers van de slechte luchtkwaliteit. Tweederde van de Nederlandse emissie van NO_x komt voor rekening van het verkeer. Bovendien draagt de uitstoot van broeikasgassen door het verkeer voor 1/5 bij aan de mondiale klimaatverandering. Tenslotte vormt de geluidsbelasting een steeds grotere bron van overlast. Het kabinet neemt maatregelen voor 3 milieuproblemen: luchtverontreiniging, CO₂ en geluidhinder.

Het ministerie van VROM heeft in november het plan opgevat om via een enquête te onderzoeken welke onderwerpen de Nederlandse burger het belangrijkste vindt op de gebieden Milieu, Ruimte en Wonen. Daarbij kan het gaan om nieuw of ander beleid en de regelgeving. Maar ook over de controle op de naleving van regels. Een aantal van deze onderwerpen wil het ministerie daarna, samen met geïnteresseerde burgers, uitwerken in concrete adviezen voor de minister en de staatssecretaris. In de enquête kunnen mensen ook aangeven welke maatschappelijke onderwerpen de hoogste prioriteit moeten krijgen. Zo komt de noodzaak van duurzame energie, duurzaam bouwen en andere energie- en bouwgerelateerde onderwerpen uitgebreid aan bod. De enquêtevragen staan op de site van het [ministerie van VROM](#).

De ministerraad stemt in december in met een voorstel van VROM-staatssecretaris Van Geel met een lijst van plannen waarvoor voortaan een Milieu Effect Rapportage (MER) verplicht is. Hierdoor wordt op voorhand duidelijk welke overheidsplannen deze milieutoets moeten ondergaan. Tot nu toe werd bij grote projecten alleen op een laat moment in het proces aandacht besteed aan de gevolgen voor het milieu. Voor de vermelde projecten moet in een veel eerder stadium (namelijk als de beleidsplannen worden gemaakt) een MER worden opgesteld. Daarmee voldoet Nederland aan de Europese richtlijn voor een MER. Het gaat om alle plannen op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de Planwet verkeer en vervoer, de Wet op de waterhuishouding, de nota Drink- en industriewatervoorziening op grond van de Waterleidingwet, het Landelijk Afvalbeheersplan op grond van de Wet milieubeheer en een aantal plannen op grond van de Reconstructiewet concentratiegebieden.

Onderzoek

Het [Ministerie van EZ](#) heeft in juli onder voorbehoud de programma's voor Energie Onderzoek Strategie (EOS). De langetermijn programma's zijn opgesteld voor de volgende 5 aandachtsgebieden: energie-efficiëntie in de industriële en agrarische sector, biomassa, nieuw gas/schoon fossiel, gebouwde omgeving, en energie-opwekking en netten. Voor elk thema is begin 2004 een programmavoorbereidingscommissies (PVC) ingesteld. De PVC's hebben programma's opgesteld met hierin visies en daaraan gekoppelde onderzoeksdoelstellingen, die vooral aan de energietransitie zijn ontleend. De EZ-minister wacht nog op goedkeuring van de ontwerp-subsidieregeling voor het langetermijn onderzoek door de Europese Commissie. Er wordt van uitgegaan dat de programma's in september kunnen worden gestart. In de EOS-programma's zijn de gekozen speerpunten en importthema's uitgewerkt. Alleen deze technologieopties komen in aanmerking voor de regeling 'Besluit subsidies langetermijn energieonderzoek'. Naast de regeling voor het energieonderzoek op lange termijn komt er een regeling gericht op demonstratie. Hierin is de Unieke Kansen Rege-

ling voor transitie-experimenten opgenomen. Het onderzoek gericht op de korte en middellange termijn valt onder de Innovatiesubsidie Samenwerkingsprojecten. Als 'kraamkamer' voor nieuwe ideeën tenslotte is er het reeds bestaande programma Nieuw Energie Onderzoek (NEO).

Transitie

In een brief aan de Tweede Kamer in april schrijft EZ-minister Brinkhorst over de ambitie om in de Nederlandse samenleving een schone, betaalbare en zekere energiehuishouding te ontwikkelen. In de afgelopen 2 jaren hebben bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en de overheid samen gekeken op welke wijze dat kan worden gerealiseerd. In het rapport 'Innovatie in het energiebeleid' zijn strategische ambities voor 2020 geformuleerd, en transitiepaden en experimenten vastgesteld. Uitgangspunt hierbij is niet alleen het verduurzamen van de Nederlandse energiehuishouding, maar ook het verbeteren van de concurrentiepositie door het stimuleren van innovaties in het Nederlandse bedrijfsleven. De eerste fase is nu afgerond en er zijn 5 hoofdroutes geformuleerd waarlangs het energiebeleid op lange termijn wordt uitgeset.

Om de risico's voor de Nederlandse energievoorziening zoveel mogelijk te spreiden, om klimaatverandering te voorkomen en om arme landen toegang tot een moderne energievoorziening te verschaffen, moeten alle opties om energie op te wekken, opengehouden worden. Dat geldt ook voor kernenergie, al verdienen andere opties zoals energiebesparing, en inzet van hernieuwbare energiebronnen, veruit de voorkeur. Dit is één van de conclusies in het oktober gepubliceerde WBS-rapport 'Energievoorziening van de 21e eeuw van een werkgroep binnen de Landelijke werkgroep Milieu en Energie (LME) die de energieproblematiek in de komende decennia op mondiaal, Europees en nationaal niveau heeft bestudeerd. Onder anderen heeft milieudeskundige en medewerker van het ECN Heleen de Coninck op persoonlijke titel intensief aan het rapport meegewerkt. Zij stelt dat 'De verwachtingen en inschattingen voor de energievoorziening in de 21^e eeuw zorgwekkend zijn. De beschikbaarheid van fossiele brandstoffen, met name olie en gas, zal verminderen, en in de loop van de 21ste eeuw zullen voorraden uitgeput zijn. De uitstoot van CO₂ uit de verbranding van fossiele brandstoffen, vooral door de voorlopig niet oprakende kolen, dreigt het klimaat sneller te veranderen dan de natuur en de mensheid kunnen verdragen. Het energiegebruik zal deze eeuw waarschijnlijk met een factor 3 toenemen, waarbij de grootste stijging in ontwikkelingslanden zit. Tegelijkertijd hebben 1,6 miljard mensen op de wereld geen toegang tot een moderne energievoorziening en vormt 'energiearmoede' nog altijd een belangrijke barrière voor economische ontwikkeling. Allemaal redenen om uit te zien naar een veel efficiëntere energievoorziening met minder afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. De conclusie van de auteurs is dat de Nederlandse regering op een portfolio van energieopties moet inzetten, en niet slechts op één of enkele opties. Deze portfolio moet bestaan uit een mix van energiebesparing en verbetering van energie-efficiency, het gebruik van hernieuwbare energiebronnen, een schoon gebruik van fossiele brandstoffen, incl. CO₂-opslag, maar ook de mogelijkheid van kernsplijting mag niet uitgesloten worden. De uitkomsten van het onderzoek kunnen op de website van de [Wiardi Beckman Stichting](#) geraadpleegd worden.

In december publiceren de AER en de VROM-raad een gezamenlijk advies aan EZ-minister Brinkhorst en VROM-staatssecretaris Van Geel. Volgens het advies moet de

overheid duidelijke keuzes maken in een nieuw energiebeleid dat meer dan voorheen op duurzaamheid is gericht. Nederland moet vooral aan de slag met zijn sterke kanten en specifieke omstandigheden. Daardoor krijgt het bedrijfsleven kansen om een vooraanstaande rol te spelen op de groeiende wereldmarkt van duurzame energie. Tot de sterke punten van Nederland rekenen beide adviesraden onder meer gastechnologie, toepassingen van biomassa en ondergrondse opslag van CO₂. De overheid moet een leidende rol spelen in de samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen, consumenten en maatschappelijke organisaties. Ook moet er een energietransitiefonds komen waarmee op lange termijn voldoende geld voor het energiebeleid beschikbaar blijft. Voor 2005 heeft de regering € 850 mln. uitgetrokken voor energietransitie, maar de vraag is of dit bedrag voldoende is. Meer geld is nodig voor demonstratieprojecten en marktintroductie.

Wetgeving

In de nota van wijziging van de Interventiewet die EZ-minister Brinkhorst in januari naar de Tweede Kamer heeft gestuurd staat te lezen dat het eigendom van de energienetten in handen komt van de bedrijven die de netten hebben aangelegd. Er was onduidelijkheid ontstaan over het eigendom van de distributienetten nadat de Hoge Raad in juni 2003 bepaalde dat energienetwerken onroerende goederen zijn en dat de eigenaar van die goederen niet het energiebedrijf maar de eigenaar van de grond is. De nota van wijziging moet die onduidelijkheden wegnemen en regelt ook nog een aantal andere belangrijke zaken, zoals het begrip economisch eigendom. Een juiste definitie van economisch eigendom speelt een grote rol in de Interventiewet die eind vorig jaar naar de Kamer is gestuurd. Ook wordt duidelijkheid gegeven over de bevoegdheden van de toezichthouder DTe en het ministerie van EZ. Het opstellen van algemeen verbindende voorwaarden dient in alle gevallen door het ministerie te gebeuren. Een vierde onderwerp betreft de registratie van storingsen. Netbeheerders moeten er voor zorgen dat consumenten storingsen in de stroom- en gaslevering op eenvoudige wijze kunnen melden. Ook kan de minister volgens de nieuwe wetwijziging regels stellen over 'de wijze waarop producenten, handelaren, leveranciers of netbeheerders transportcapaciteit of productiecapaciteit beschikbaar stellen. In het wetsvoorstel staat niet langer een datum waarop de privatisering van de energienetten kan beginnen (privatisering zou oorspronkelijk 1 juli 2004 van start gaan). Ook opgenomen is een wijziging van het Burgerlijk Wetboek waarmee de regeling over consumentenkoop ook van toepassing is op gas en elektriciteit. Ten slotte is in de wet opgenomen dat de tarieven van netbeheerders gebaseerd moeten zijn op de gemaakte kosten.

In het wetgevingsoverleg over de Gaswet en de Elektriciteitswet gaat de EZ-minister Brinkhorst akkoord met een amendement die het instellen van een elektriciteits- en gasbeurs wettelijk gaat regelen. Dit betekent dat in de komende jaren een gasbeurs zal worden opgericht in Nederland. De parlementsleden waren wel bezorgd om de handelshoeveelheid op de beurs. Voor de liquiditeit van de beurs is het van belang dat er voldoende wordt verhandeld, iets dat het afgelopen jaar bij de APX in het geding is geweest. Volgens de minister is het inderdaad van belang dat de beurs wordt gebruikt en geaccepteerd. Mogelijk betekent dit dat leveranciers worden verplicht een deel van hun gas te verhandelen via de beurs. De minister drong erop aan hier nog nader invulling aan te geven.

EZ-Minister Brinkhorst heeft in maart een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer gestuurd waarin wordt voorgesteld de implementatie van EU-richtlijnen sneller te laten verlopen. Het gaat hierbij met name om besluiten op het terrein van energie, post en telecommunicatie. Het parlement moet zo vroeg mogelijk worden betrokken bij de keuzes die in Europa worden gemaakt. Tijdens de totstandkoming van de EG-regeling worden de door het Nederlandse kabinet gemaakte keuzes voor implementatie aan het parlement voorgelegd.

Netwerken voor gas en elektriciteit: privatisering, splitsing

Januari

De [AER](#) stelt in het in januari gepubliceerde advies 'Net nog niet' aan de regering dat de energienetten in Nederland voorlopig in publieke handen moeten blijven. Het is nog te vroeg om een beslissing te nemen over de privatisering van de stroom- en gasnetten. De AER doet een beroep op de nationale politiek om besluitvorming over liberalisering van de netten op te schorten. De Energieraad zal in maart een advies uitbrengen over de te nemen beleidskeuzes voor de hele elektriciteitssector in Europees perspectief.

EZ-Minister Brinkhorst zal zich bij zijn besluit over de energienetten niet laten beïnvloeden door een mogelijke miljardenschade voor de energiebedrijven, omdat hij vindt dat het publieke belang dat met de netten is gemoeid, zwaarder weegt dan de financiële belangen van de energiebedrijven. De minister reageert hiermee op een in januari gevoerd pleidooi van energiebedrijf Essent om af te zien van plannen om het eigendom van de stroom- en gasnetten in handen van de Staat te brengen. Volgens Essent kost een dergelijke gedwongen afsplitsing van de stroomnetten de bedrijven miljarden en heeft gedwongen verkoop van de netten negatieve gevolgen voor de vele 'cross-border leases' die Nederlandse nutsbedrijven hebben afgesloten. Onder die contracten zijn vrijwel alle Nederlandse gas- en stroomnetten, maar ook andere infrastructuur, zoals elektriciteitscentrales en spoorwegen, overgedragen aan Amerikaanse investeerders en daarna teruggehuurd.

Een lijst met bedrijven waaraan gemeenten en provincies hun aandelen in energiebedrijven mogen verkopen, is een van de opties die het ministerie van EZ in januari bestudeert. Een andere optie is een 'negatieve lijst' met daarop bedrijven waaraan de aandeelhouders hun belangen niet mogen verkopen. EZ-minister neemt binnenkort een beslissing over wat de aandeelhouders met hun belangen mogen doen. Op 12 of 13 maart komt hij met zijn 'privatiseringsbrief'.

Februari

In februari wil een meerderheid van de Tweede Kamer het Nederlandse hoogspanningsnet nationaliseren. In maart zal EZ-minister Brinkhorst zijn plannen voor de energiemarkt presenteren, waarin mede op advies van de AER de splitsing van de energiebedrijven en de stroomnetten voorop zal staan. Het stroomnet is nu grotendeels in handen van de energiebedrijven Essent, Nuon, Eneco en Delta. Privatiseren van de stroommarkt mag van de grootste Tweede-Kamerfracties alleen als het stroomnet in handen van de overheid blijft. Energiebedrijven waren er fel op tegen dat hun stroomnet wordt afgenomen, omdat het netwerk hun voornaamste inkomstenbron is, maar Nuon en Essent lieten onlangs blijken niet langer tegenstand te bieden aan een eventuele overdracht van een deel van het hoogspanningsnet.

Provincies en gemeenten zullen voorlopig niet de aandelen kunnen verkopen die ze hebben in energiebedrijven, zoals bijvoorbeeld Nuon en Essent. EZ-minister Brinkhorst vindt dat met een beslissing hierover moet worden gewacht. Bestuurders van lagere overheden voelen veelal wel voor verkoop van de aandelen, omdat ze als aandeelhouders nauwelijks invloed kunnen uitoefenen op het energiebeleid van de maatschappijen en met de verkoop geld willen vrij maken voor andere investeringen.

Maart

Eén van de aanbevelingen van het in maart gepubliceerde advies 'Behoedzaam Stroomopwaarts', dat de [AER](#) in maart openbaar maakt, is dat het niet verstandig is om de netwerken langs eigendomslijnen af te splitsen van de energieconcerns. EZ-minister Brinkhorst zal de Kamer eind maart voorstellen om de netten juist wel van de energiebedrijven af te splitsen. Langs die weg wil hij het probleem oplossen dat energiebedrijven nu niet kunnen worden geprivatiseerd omdat de Kamer niet wil dat de netten in handen van private eigenaars komen. Volgens de AER zijn de netten belangrijk voor de energiebedrijven om minder goede jaren door te kunnen komen. De netwerken maken voor ongeveer tweederde deel uit van de balans en zorgen voor stabiele inkomsten. Zonder netten is een bedrijf een makkelijker overnameprooi voor buitenlandse energiebedrijven. De AER vindt dat de Nederlandse overheid goed moet kijken wat er in de omringende landen gebeurt en geen afwijkend beleid moet voeren. Het Nederlandse beleid moet robuust zijn voor onverwachte en ongewenste ontwikkelingen, zoals een toename van de marktconcentratie. In navolging op zijn eigen eerdere advies 'Net nog niet' stelt de AER dat, zolang er geen zekerheid is over de effectiviteit van regelgeving en toezicht, bepaalde publieke belangen voorlopig alleen voldoende geborgd kunnen worden met een vorm van overheidseigendom. De reacties van de energiesector op het advies zijn verdeeld. Essent en Nuon staan welwillend tegenover het pleidooi van de AER om de netten niet af te splitsen. Zonder netten zijn ze veel minder goed in staat om te investeren in productiecapaciteit en netten, en dat zou de voorzieningszekerheid aan kunnen tasten. Het Belgische bedrijf Electrabel is geen eigenaar van Nederlandse netten, maar wil wel graag dat de netten worden afgesplitst. Hetzelfde wil Energiebedrijf.com, dat geen netten en geen centrales heeft, en drijft op het verhandelen van stroom. Werkgeversorganisatie VNO-NCW sluit zich aan bij het standpunt van de bestaande energiebedrijven, omdat volgens deze organisatie verplichte afscheiding van de netten de deur wagenwijd openzet voor overname van Nederlandse energiebedrijven en levering van elektriciteit door buitenlandse stroomgiganten. En volgens ondernemersorganisatie MKB-Nederland is afsplitsing van de netten in het belang van de klant.

In maart tekent zich binnen het kabinet overeenstemming af over de toekomst van de energiebedrijven. De EZ-minister Brinkhorst wil dat de netwerkbedrijven worden ondergebracht in juridisch en economisch volkomen zelfstandige ondernemingen. De aandelen daarvan zouden voorlopig bij de huidige aandeelhouders, provincies en gemeenten, moeten blijven. De meeste energiebedrijven zijn mordicus tegen een dergelijke afsplitsing, omdat die de financierbaarheid van de overblijvende activiteiten (handel en productie) zou aantasten.

De door EZ-minister Brinkhorst in maart aan de Tweede Kamer voorgestelde splitsing van energiebedrijven moet per 1 januari 2007 bij wet geregeld zijn. In de week daarvoor besloot het kabinet de nutsbedrijven te splitsen in enerzijds een netwerkbedrijf en anderzijds een bedrijf dat de energie levert. Brinkhorst denkt dat alleen zo eerlijke

concurrentie in een vrije energiemarkt mogelijk is en gaat daarmee een stap verder dan de Europese regelgeving voorschrijft en wat in andere Europese is voorgesteld. De energiebedrijven zelf denken dat kan worden volstaan met een 'juridische afsplitsing' waarbij de zeggenschap over de netwerken los staat van de zeggenschap over de levering van gas of stroom. Brinkhorst wil echter dat ook de aandelen van de netwerkbedrijven terecht komen bij investeerders (banken, pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen) die volledig los staan van de leveringsbedrijven. Provincies en gemeenten mogen hun aandelen in de energiebedrijven voorlopig nog niet verkopen en krijgen pas na de splitsing van de bedrijven de mogelijkheid de aandelen te verkopen.

April

Uit een in april door EZ uitgebracht onderzoek naar het gevaar op stroomuitval blijkt dat EZ geen maatregelen zal nemen om een mogelijk tekort aan elektriciteitsproductiecapaciteit via marktinterventie op te lossen. Maatregelen die het bouwen van extra stroomcentrales bevorderen, zijn te duur of verstoren de vrije markt. Het onderzoek was ingesteld nadat in de hete zomer van 2003 door een tekort aan koelwater het licht langdurig dreigde uit te vallen. Uit diverse studies is al gebleken dat vanaf 2007 de kans op stroomuitval in Nederland sterk toeneemt. Ook import uit Duitsland en Frankrijk is geen oplossing, omdat ook deze landen kampen met een tekort aan centrales. Vanwege de onzekerheid die samenhangt met bijvoorbeeld overheidsbeleid durven investeerders geen geld te steken in de bouw van een nieuwe centrale. Het idee is om TenneT, de beheerder van het hoogspanningsnetwerk, de opdracht te geven om namens de overheid extra centrales bij te bouwen, indien commerciële investeerders nog langer wachten om zelf een centrale te bouwen. De verplichting voor energiebedrijven om meer stroom in te kopen dan zij daadwerkelijk aan klanten verkopen is te duur voor de afnemers. Een voorstel voor subsidie is afgewezen omdat het te duur en marktversturend zou zijn. Mogelijk kan TenneT verplicht worden om extra stroom elders in te kopen, maar ook deze variant is duur. EZ is verder van mening dat de vrije markt zijn werk maar moet doen.

In een overleg in de Tweede Kamer met de Vaste Kamercommissie voor Economische Zaken in april zegt de EZ-minister Brinkhorst dat de geplande overdracht van het economisch eigendom van de Nederlandse regionale energienetwerken naar de netbeheerders niet doorgaat. De betreffende artikelen blijven wel in de zogenaamde I&I-wet (Interventie & Implementatiewet) staan, maar ze zullen niet in werking treden. In de nieuwe energiewet wordt met name het toezicht op de energiebedrijven geregeld. Het overdragen van het economische eigendom aan de netbeheerder was bedoeld om de onafhankelijkheid van die netbeheerder te waarborgen. Die kan dan zelf beslissingen nemen over bijvoorbeeld de vraag hoeveel er in het netwerk geïnvesteerd moet worden. Nu ligt het eigendom van de netten nog vaak elders in de holding waarvan het netwerkbedrijf deel uitmaakt.

Mei

Europees Commissaris Monti van onder meer Mededingingszaken heeft in mei tegen Brinkhorst gezegd dat de Europese Commissie voorstander is van opsplitsing van energiebedrijven tot op eigendomsniveau. De reden dat het standpunt van de Commissie niet is opgenomen in wetgeving komt door de onderhandelingsmacht van grote landen als Frankrijk en Duitsland. Die waren tegen en daarom was er ook geen meerderheid in de Europese Raad van Energieministers te vinden. Nu staat in de Europese

richtlijn dat energienetwerken tot op juridisch niveau moeten worden afgesplitst. Ze zitten dan in een aparte vennootschap maar kunnen nog deel uitmaken van dezelfde holding als een leverancier of producent van stroom of gas.

In het vervolgdebat over de Implementatie- en Interventiewet (I&I-wet), dat eind mei in de Tweede Kamer werd gehouden, kwam naar voren dat energiebedrijven moeten ophouden zich in te graven tegen de splitsingsplannen. De boodschap was dat ze hun energie beter kunnen steken in het aanpassen van hun positionering. De EZ-minister Brinkhorst onderschrijft de oproep van het Kamerlid De Krom (VVD) dat het niet verstandig zou zijn als de energiebedrijven persisteren in hun 'bunkerhouding'. De Krom vroeg ook naar de stellingname van de minister op het terrein van de Europese ontwikkelingen i.v.m. het Nederlandse EU-voorzitterschap per 1 juli. Daarin zal de minister zowel de splitsing als de interconnectie aan de orde stellen. Het amendement dat Hessels (CDA) had ingediend tegen de I&I-wet wordt aangepast, zodanig dat de minister de bevoegdheid krijgt om de beleidskaders voor het vaststellen van tarieven en voorwaarden uit te vaardigen. Hessels vond dat de minister teveel bevoegdheden van DTe naar zichzelf toetrok, hetgeen de onafhankelijkheid zou aantasten. Daar staat tegenover dat er een zware 'voorhangprocedure' komt. De minister wil dat de nieuwe wetgeving op 1 juli van kracht wordt.

Juli

Het Platform Versnelling Energieliberalisering (PVE) wordt per 1 juli opgeheven. Het PVE werd in juni 2000 opgericht om te zorgen voor een soepele overgang naar een vrije energiemarkt. Volgens het PVE zijn er weinig landen in Europa waarin een energieklient zo snel kan overstappen naar de leverancier van zijn keuze. De basis van die snelheid en effectiviteit ligt in goede marktprocedures en de automatisering daarvan. Het Platform heeft de marktprocedures voor de vrije gas- en elektriciteitsmarkten ontwikkeld en heeft geconstateerd dat de procedures goed werken in het reeds enkele jaren vrije deel van de energiemarkt. Ze constateert ook dat de automatisering van de procedures in de afgelopen periode voortvarend ter hand is genomen door de energiebedrijven en ziet de opening van de energiemarkt op 1 juli dan ook met vertrouwen tegemoet. De energiebranche heeft besloten de kwaliteit van administratieve informatie-uitwisseling onderling te waarborgen en deze verantwoordelijkheid uit te laten voeren door de organisatie B'con. De belangrijkste taken zijn het verwerken van nieuwe of gewijzigde wetten, sectorafspraken en berichten, het signaleren en oplossen van interpretatieverschillen en onvoorziene situaties in regelingen en codes, het voorbereiden en uitvoeren van sectorbrede ketentesten als systemen moeten worden aangepast en het monitoren (en verbeteren) van kwaliteit van informatie-uitwisseling van administratieve processen tussen bedrijven. Nederland loopt hiermee voorop ten opzichte van andere Europese landen.

Juni

EZ-minister Brinkhorst heeft in juni namens het kabinet de notitie 'Visie op markttoezicht' naar de Tweede Kamer gestuurd. De notitie bevat het standpunt over markttoezichthouders in Nederland (NMa, DTe, Vervoerkamer, Zorgautoriteit i.o., OPTA en AFM) met een overzicht van de functie, taken en verantwoordelijkheden van markttoezichthouders, de relatie tussen markttoezichthouders onderling en met de rijksoverheid, de juridische instrumenten en de kosten en baten van de markttoezichthouders geanalyseerd. De overheid laat weliswaar meer over aan de markt, maar daar waar de overheid een eigen rol heeft, moet deze nadrukkelijker worden ingevuld. De

overheid stelt zo de publieke belangen zeker door het formuleren van heldere randvoorwaarden voor marktpartijen en door toezicht te houden op de naleving van deze spelregels.

Augustus

In augustus bereiden de Nederlandse energiebedrijven Essent en Eneco juridische stappen voor tegen het voornemen van EZ-minister Brinkhorst om de bedrijven op te splitsen. De gedwongen splitsing in een net- en leveringsbedrijf zorgt volgens Essent voor rechtsongelijkheid ten opzichte van andere Europese energiebedrijven die niet gesplitst worden. Ook is er sprake van 'aspecten van onteigening'. Onderdeel van de splitsing is een verbod om het netwerkbedrijf te verkopen aan buitenlandse partijen. Dat zou op gespannen voet staan met de vrijheid van kapitaalsverkeer en met de vrijheid van vestiging. Splitsing kan alleen als het algemeen belang in het geding is. Het feit dat Nederland in Europa het enige land is dat tot splitsing wil overgaan, zou aantonen dat het ook anders kan. De energiebedrijven zeggen dat een geïntegreerd bedrijf goedkoper is en minder storingen heeft. Nuon en Delta wachten de ontwikkelingen eerst af. Brinkhorst stuurt eind dit jaar een plan van aanpak naar de Kamer.

Oktober

In oktober blijkt dat de wet die de splitsing van energiebedrijven moet regelen maanden vertraging oploopt. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat EZ de omstreden splitsingswet dit najaar zou presenteren. EZ geeft in het plan van aanpak weer hoe de splitsing van bedrijven als Nuon, Essent en Eneco vorm moet krijgen. Het beleidsvoornemen van EZ-minister Brinkhorst om de energiebedrijven te splitsen in een leveringsbedrijf en een netwerkbedrijf stuit op veel verzet van de betrokken ondernemingen. EZ bevestigt dat het plan van aanpak 'geen nieuwe lijn' uitdraagt: splitsing blijft het uitgangspunt. Gemeentelijke en provinciale overheden zijn eigenaar van de energiebedrijven. Met de splitsing van de energiebedrijven wil Brinkhorst de concurrentie op de energiemarkt bevorderen. Als de netten geen eigendom meer zijn van de leveringsbedrijven, dan krijgen alternatieve aanbieders beter toegang tot de netten. Consumenten zouden daarvan moeten profiteren via lagere tarieven. Volgens de energiebedrijven heeft splitsing echter grote financiële consequenties, omdat de meeste netwerken zijn verkocht aan Amerikaanse investeringsmaatschappijen en vervolgens weer worden verhuurd volgens 'cross-border' lease-contracten. Die constructie levert de energiebedrijven fiscale voordelen op. Als EZ splitsing afdwingt, moeten de bedrijven die contracten afkopen, en dat gaat de sector miljarden gaan kosten. Het plan van aanpak van EZ inventariseert alle financiële consequenties.

In een brief over nut en noodzaak van de splitsing en de consequenties daarvan schrijft de EZ-minister Brinkhorst in oktober dat het gelijktijdig bezitten van aandelen in netbeheerders en in leverings-, handels- en productiebedrijven van gas en elektriciteit met ingang van 1 januari 2007 wordt verboden. Het betekent dat netbeheerders en commerciële activiteiten tot het aandeelhoudersniveau zullen worden gescheiden. Wel zullen de huidige publieke aandeelhouders van regionale energiebedrijven (provincies en gemeenten) hun aandelen in beide soorten bedrijven mogen houden. Doel van het voorstel is om te voorkomen dat energiebedrijven via invloed op het netbeheer oneigenlijke concurrentievoordelen zouden kunnen hebben. Brinkhorst gaat met zijn voorstel verder dan de Europese richtlijnen voor elektriciteit en gas, die slechts een juridische scheiding tussen beide soorten bedrijven voorschrijven. De minister wil door de

volledige scheiding voorkomen dat energiebedrijven in de toekomst geïntegreerd (inclusief netwerk) worden overgenomen.

In antwoord op vragen van de vakbond CNV Publieke Zaak stelt EZ-minister Brinkhorst in oktober dat geen van de huidige Nederlandse energiebedrijven zal overleven op de Europese geliberaliseerde markt. Zelfs een 'nationale kampioen', ontstaan door een fusie van de belangrijkste spelers op de Nederlandse markt, zou volgens Brinkhorst het hoofd niet boven water kunnen houden. Een nadeel van één grote Nederlandse speler zou bovendien zijn dat er niet wordt geconcurrereerd op de markt. CNV-secretaris Kruithof wilde van Brinkhorst weten hoe de werkgelegenheid en arbeidsvoorwaarden zich zullen ontwikkelen bij de energiebedrijven, die nu nog in handen zijn van gemeenten en provincies. De gevolgen van de liberalisering zijn volgens de minister echter moeilijk in te schatten. Hij sluit niet uit dat er arbeidsplaatsen naar het buitenland verdwijnen, hoewel dit volgens hem allerm minst zeker is. Wat betreft de arbeidsvoorwaarden zijn buitenlandse bedrijven gebonden aan de Nederlandse wet- en regelgeving.

De Europese Commissie heeft in oktober officiële klachten gestuurd naar 18 lidstaten die de markten voor gas en elektriciteit nog niet volledig hebben opengesteld voor concurrentie. Nederland hoort samen met Frankrijk, Denemarken, Hongarije, Oostenrijk en Slovenië tot de EU-lidstaten die de liberalisering al wel compleet hebben doorgevoerd. Cyprus heeft de elektriciteitsmarkt wel geopend, maar heeft een uitzondering voor de liberalisering van de gasmarkt. Als de ontbrekende landen op korte termijn geen veranderingen doorvoeren, dreigt EU Energie-commissaris De Palacio met een rechtszaak voor het Europese Hof van Justitie in Luxemburg. De markten voor gas en elektriciteit moeten in principe al vanaf juli volledig open zijn voor grote klanten uit het bedrijfsleven. Voor de consumentenmarkt geldt een liberalisering vanaf juli 2007.

In een gezamenlijke brandbrief aan EZ-minister Brinkhorst hebben de energiebedrijven Eneco, Nuon, Essent en Delta eind oktober laten weten dat de regering niet kan verbieden dat binnenlandse en buitenlandse energiebedrijven zich alsnog inkopen in de afgesplitste netwerkbedrijven. Brinkhorst wil voorkomen dat de netwerkbedrijven na de splitsing weer in handen komen van binnenlandse of buitenlandse energiebedrijven. Dat geeft volgens de minister de beste garantie dat alle leveranciers toegang krijgen tot de netten. Volgens de brandbrief is het uitsluiten van bepaalde partijen van de verwerving van aandelen in netbeheerders een verboden beperking van het vrij verkeer van kapitaal. Grote energiebedrijven als het Franse EdF, het Belgische Electrabel en het Duitse E.on zullen deels eigenaar kunnen worden van delen van het Nederlandse regionale elektriciteitsnet.

Een eind oktober gepubliceerd rapport van het Wetenschappelijk Instituut van het CDA staat kritisch tegenover het beleid van EZ-minister Brinkhorst, die de energiebedrijven wil splitsen. De minister wil bedrijven als Nuon en Eneco worden gesplitst in een deel dat de stroom levert en een deel dat het distributienet in handen heeft. Eerlijke concurrentie in de energiemarkt is volgens de minister alleen mogelijk als het eigendom van de distributienetten overgaat in andere handen, zodat meerdere leveranciers er zonder belemmeringen op terecht kunnen. Volgens het CDA-rapport is een onafhankelijke opstelling van de netbeheerder ook te bereiken door strenge regels en goed toezicht. Deze uitkomst lijkt in het voordeel van de traditionele energiebedrijven, die vrezen dat de waarde van de ondernemingen flink zal dalen als Nederland bij

de liberalisering van de energiemarkt een stap verder gaat dan andere Europese landen. Ook is dit van belang voor gemeenten en provincies, want zij zijn de aandeelhouders van de energiebedrijven. De CDA-fractie in de Tweede Kamer heeft zich ook steeds kritisch opgesteld tegenover een volledige splitsing van de energiebedrijven, maar kan ermee leven als Brinkhorst overtuigend aantoont dat de splitsing absoluut noodzakelijk is. VVD en PvdA steunen het beleid van Brinkhorst wel.

Twee onderzoekers (Teus van Eck en Hans Rödel) aan de TU Delft zijn bezig met een promotieonderzoek naar de werking van de Europese stroommarkt. Volgens hen dreigt Europa miljarden euro's te verspillen met de aanleg van nieuwe 'interconnectiecapaciteit'. Zowel de Europese Commissie als de Nederlandse regering streeft naar een forse uitbreiding van de grensoverschrijdende stroomverbindingen. Dat is geldverspilling, omdat het transport van stroom over grote afstanden onrendabel is door de netverliezen. Hun kritiek wordt onderschreven door de UCTE, de Europese organisatie van landelijke hoogspanningsnetbeheerders. Op de Europese Top in Barcelona in 2002 heeft de Raad van Ministers bepaald dat de lidstaten in 2005 een 'interconnectieniveau' moeten hebben dat overeenkomt met ten minste 10% van hun stroomopwekcapaciteit. Uitbreiding van de stroomverbindingen is volgens de Commissie nodig om de concurrentie op de Europese markt te vergroten en ook om de betrouwbaarheid van het systeem te bevorderen. In een aantal EU-landen is op dit moment 'geen effectieve concurrentie' op de elektriciteitsmarkt, stelt de Commissie vast in een 'mededeling' aan het Europees Parlement en de Raad. Door meer verbindingen met het buitenland zouden de monopolisten er in die landen meer concurrentie bij krijgen. Voor de afnemers zouden de keuzemogelijkheden worden vergroot. Maar Van Eck is het daar niet mee eens en stelt dat het werkelijke probleem wordt omzeild. Als de Commissie vindt dat de concurrentie in sommige landen niet van de grond komt, moeten ze de monopolies in die landen aanpakken. Verlaat de doodlopende weg van het steeds verder uitbreiden van de internationale elektriciteitsverbindingen. Zorg dat de markt goed functioneert. Dan zijn de bestaande verbindingen meer dan voldoende.

November

In november maakt EZ bekend at de Nederlandse staat de resterende aandelen van het gastransportbedrijf van de Gasunie koopt van de oliemaatschappijen Shell en Esso voor € 2,78 mld. Het handelsbedrijf van de Gasunie blijft in handen van beide olieconcerns en de staat. De staat wordt nu volledig eigenaar van het gastransportbedrijf Gasunie Technology & Assets inclusief landelijk gasnetbeheerder Gas Transport Services (GT&S). Het ministerie van EZ verwacht medio 2005 de koop af te ronden. Vorig jaar braken Shell en Esso de onderhandelingen met de staat over verkoop van hun beider 25%-belang in het transportbedrijf nog af. Voor de 1400 werknemers van de transportpoot en de 120 werknemers van het handelsbedrijf van de Gasunie heeft de overname geen gevolgen.

Opslagmogelijkheden CO₂

In opdracht van het IPCC ([Intergovernmental Panel on Climate Change](#)) is in juli een internationaal gezelschap van wetenschappers bezig op basis van de resultaten van een literatuurstudie de haalbaarheid en toepasbaarheid van de afvang en opslag van CO₂ te bepalen. Afvang en opslag van CO₂ kunnen een bijdrage leveren aan de reductie van de uitstoot van koolstofdioxide. ECN levert hieraan een belangrijke bijdrage. Meer informatie over het rapport is te vinden op de website van het [RIVM](#).

Shell en de Technische Universiteit Delft melden in november betrokken te zijn bij een onderzoek naar de mogelijkheid om CO₂ te injecteren in ondergrondse steenkoollagen. Men denkt dat op deze manier zo'n één miljard ton CO₂ kan worden opgeslagen in Nederlandse steenkoollagen.

Prinsjesdag

Volgens een bericht van het Centraal Planbureau in augustus kan de Nederlandse overheid rekenen op grotere inkomsten uit aardgaswinning dan een eerdere raming. De gasprijs is gekoppeld aan de olieprijs en nu deze zo hoog is, volgt de gasprijs vanzelf. Het CPB maakt jaarlijks ramingen voor de inkomsten van de staat. Deze cijfers worden onder meer gebruikt bij het opstellen van de miljoenennota, de begroting van de regering. In die berekeningen zijn de toekomstige inkomsten uit de aardgasvelden opgenomen. Het CPB is uitgegaan van een gemiddelde olieprijs van \$ 34,22 per vat. Het is niet ondenkbaar dat het gemiddelde stijgt tot rond de \$ 38 per vat. De extra inkomsten bedragen dan zo'n € 900 miljoen.

Bedrijven gaan vanaf 2005 fors meer energiebelasting betalen. Het kabinet wil bovenop de al geplande verhoging van € 450 mln. aan energiebelasting nog enkele honderden miljoenen per jaar binnenhalen. Dat geld is nodig om de verlaging van de winstbelasting te financieren. De extra belastingverhoging op energie komt in plaats van een verhoging van de inkomstenbelasting van directeur-grotaandeelhouders. Het is wel de bedoeling om de glastuinbouw en kleine zelfstandigen te ontzien voor de gevolgen hiervan. VEMW is verklaard tegenstander van de forse lastenverzwaring. Verhoging van de energiebelasting vormde in het recente verleden onderdeel van 'vergroening' van belastingen. VEMW keert zich tegen het belasten van energiegebruik om daarmee tekorten in de schatkist op te vullen.

Uit de op Prinsjesdag gepresenteerde begroting blijkt dat het ministerie van EZ streeft naar een energiehuishouding die goed scoort op de thema's economische efficiëntie, milieukwaliteit en voorzieningszekerheid. EZ vertaalt dat in het zorgen voor een goed werkende energiemarkt, het streven naar een duurzame energiehuishouding, en het handhaven van het niveau van voorzieningszekerheid op korte en lange termijn. Om leverings- en voorzieningszekerheid van gas en elektriciteit te garanderen zal in 2005 een aanvullend pakket van maatregelen worden gemaakt bovenop reeds bestaande wetgeving. De Mijnbouwwet wordt aangepast om een opslagmarkt voor gasflexibiliteit te faciliteren. EZ streeft ook naar de vorming van een regionale Europese markt met België, Luxemburg, Duitsland en Frankrijk. In 2005 wordt de 'gasvisie' aan de Tweede Kamer gepresenteerd; borging van de publieke belangen en tegelijkertijd effectieve concurrentie op de groothandelsmarkt staan hierin centraal. De liquiditeit en de transparantie van de gas- en elektriciteitsmarkt zal in 2005 een centrale positie innemen in het beleid van EZ om de werking van de markt te optimaliseren.

Het kabinet streeft naar een verbruiksaandeel duurzame elektriciteit van 9% in 2010. Nu is dat al 12%, maar slechts 3,3% daarvan komt uit binnenlandse productie. Het verbruiksaandeel duurzame energie moet 10% bedragen in 2020. Nu is dat 3,9%, waarvan 1,5% uit binnenlandse productie. De jaarlijkse verbetering van de energie efficiency moet oplopen van de huidige 1,2% naar 1,3%. In het in 2005 te verschijnen Energierapport zal het energiebesparingsbeleid voor de langere termijn (na 2010) worden uitgewerkt. Voor grote industrie en energiesector geldt een absoluut plafond voor

uitstoot van CO₂ van 112 Mton in 2010. Vanaf 1 januari 2005 start voor deze groep het EU-ETS (European Union Emission Trading System). EZ verwacht in 2005 in het kader van Joint Implementation (JI) 12,1 Mton CO₂ vast te leggen in contracten. Dat brengt de totaal aangekochte hoeveelheid op 29,2 Mton CO₂. In 2006 zal de resterende 4,8 Mton worden aangekocht. Voor de bedrijven die niet onder het EU-ETS vallen, blijven convenanten, zoals de MJA (waarbinnen nu 29 sectoren meedoen), een belangrijke rol spelen. Het Convenant Benchmarking blijft van kracht, ook al overlapt de doelgroep hiervan sterk met de bedrijven die vanaf 2005 meedoen met het EU-ETS. De regeling EIA kent voor 2005 een geraamd budget van 177 mln. euro. Het kabinet zal in 2005 het EIA evalueren en dan mogelijk aanpassen. Er komt een nieuwe stimuleringsregeling, de Unieke Kansenregeling, bedoeld voor de stimulering van 'energietransities'.

Uit het op Prinsjesdag gepresenteerde Belastingplan 2005 blijkt dat de Nederlandse Staat in 2004 naar schatting € 3,22 miljard zal ontvangen uit milieubelastingen. Het grootste deel daarvan, € 2,82 miljard, komt uit de opbrengst van de Energiebelasting (EB), de voormalige Reguliere Energie Belasting (REB). De opbrengst uit de EB moet in 2005 toenemen met € 605 mln., in 2006 moet daar € 78 mln. bij komen en in 2007 nog eens € 77 mln. De lastentoeename die hierdoor ontstaat, wordt teruggesluisd middels een lagere vennootschapsbelasting voor bedrijven en een hogere heffingskorting voor huishoudens.

Project Mainportontwikkeling Rotterdam

Het Rijk, de provincie Zuid-Holland, de Stadsregio Rotterdam, de gemeente Rotterdam en het Havenbedrijf Rotterdam tekenen juni het bestuursakkoord 'Project Mainportontwikkeling Rotterdam' (PMR). Daarin staan afspraken over de financiering en de uitvoering van de 3 deelprojecten: (1) de aanleg van de Tweede Maasvlakte, inclusief natuurcompensatie; (2) de aanleg van 750 hectare natuur- en recreatiegebied en (3) projecten op bestaand Rotterdams grondgebied. In het bestuursakkoord is vastgelegd dat de staat voor € 500 mln. nieuwe aandelen in het Havenbedrijf Rotterdam neemt, waarmee het Rijk eenderde van de aandelen in handen heeft. Het bedrag wordt toegevoegd als eigen vermogen, waardoor een financieel krachtig havenbedrijf ontstaat dat zelfstandig in staat is om de Tweede Maasvlakte te financieren. Daarnaast is afgesproken dat het Rijk in de periode 2011-2012 € 726 mln. beschikbaar stelt voor de zeekering van de Tweede Maasvlakte.

Rol DTe en NMa

DTe stelt in een in maart afgerond onderzoek vast dat de liquiditeit van de Nederlandse elektriciteitsmarkt tot en met januari 2004 enigszins is verslechterd, waarbij aangekend dat deze in 2002 al zorgwekkend klein was. De maatregelen die door DTe zijn voorgesteld, en die de EZ-minister Brinkhorst voornemens is te gaan implementeren en realiseren om de liquiditeit op korte termijn te verbeteren, zijn: vergroten van de importcapaciteit; meer spreiding in veiling voor importcapaciteit; verbetering werking onbalansmarkt voor gas; vermindering kredietrisico van marktpartijen; structurele monitoring wholesalemarkt elektriciteit; en meer markttransparantie elektriciteitsmarkt. Een andere idee van DTe betreft het beschikbaar stellen van productievermogen aan marktpartijen via zogenaamde 'virtual power plants'. Daarmee kan het productieoligopolie worden aangepakt, hoewel de minister hierover enigszins terughou-

dend is, omdat dit direct ingrijpt in de marktstructuur en het investeringsklimaat daarmee beïnvloedt. De minister ondersteunt wel het idee om de Europese ervaringen met ‘virtual power plants’ in kaart te brengen.

In mei wordt de Implementatie- en Interventiewet in het parlement behandeld. In de dan geldende energiewetten is het nog de DTe die de transporttarieven voor stroom en gas goedkeurt en de regels beoordeelt die netbeheerders met elkaar afspreken om het vervoer goed te laten verlopen en hun opstelling richting de klant. EZ-minister Brinkhorst wil die bevoegdheden naar zich toetrekken. De Tweede Kamer heeft echter een amendement ingediend die de bevoegdheid voor het beoordelen van de plannen van netbeheerders toch weer bij de DTe legt. Dat vindt de minister onaanvaardbaar, want de bevoegdheidsoverdracht naar EZ past in zijn visie van ‘sterke markt en sterke overheid’.

De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) heeft in juli invallen gedaan bij de energiebedrijven Nuon, Essent, Delta en Eneco. De NMa vermoedt dat de bedrijven de mededingingswet overtreden. De kartelautoriteit deed de invallen op basis van tips en klachten. Voorafgaand aan de liberalisering op 1 juli had de toezichthouder aangegeven streng te zullen toezien op de marktopenstelling. Het Tweede Kamerlid Crone (PvdA) heeft 2 weken later vragen gesteld over de inval, maar de EZ-minister Brinkhorst wil niet zeggen van welke inbreuk op de Mededingingswet de energiebedrijven specifiek worden verdacht. Hij wil alleen maar kwijt dat het onderzoek van de NMa betrekking heeft op zowel de zakelijke markt als op de consumentenmarkt: ‘De NMa heeft op basis van verschillende aanwijzingen het vermoeden dat de betreffende ondernemingen in strijd met de Mededingingswet hebben gehandeld. Overtredingen van de Mededingingswet zijn bijvoorbeeld prijsafspraken en marktverdelingsafspraken. Nader onderzoek zal uit moeten wijzen of er daadwerkelijk sprake is van overtredingen van de Mededingingswet’, aldus de minister.

Samenwerking Energy Valley en ECN

[Energy Valley](#), de krachtenbundeling om de economische mogelijkheden op energiegebied in de noordelijke provincies te vergroten, is in november een samenwerkingsverband aangegaan met het ECN. Door de uitwisseling van de aanwezige energie-expertise kunnen projecten sneller worden gerealiseerd. Andere samenwerkingsverbanden op termijn worden door Energy Valley niet uitgesloten, bijvoorbeeld met het (voormalig) Shell-laboratorium in Amsterdam en de Technische Universiteit in Delft.

Subsidieregelingen

Januari

Het subsidieplafond voor de regeling Besluit Subsidies Energieprogramma’s Energiebesparing door Innovatie 2003 (BSE-EDI) blijkt in januari ook in 2004 nog te kunnen worden aangewend voor het verlenen van subsidie. Omdat er interpretatieverschillen waren tussen de Europese Commissie en de Nederlandse overheid is er vertraging ontstaan bij de afhandeling van BSE-aanvragen die in 2003 zijn ingediend. De beschrijving van BSE-EDI is als volgt: Bedrijven, instellingen en organisaties die een project willen uitvoeren dat zich richt op de ontwikkeling en toepassing van nieuwe technologieën of de nieuwe toepassing van bestaande technologieën met energiebesparing als resultaat in het betreffende bedrijf of de betreffende instelling kunnen

hiervoor subsidie krijgen. Het kan daarbij gaan om haalbaarheidsprojecten, kennis-overdrachtprojecten, onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten, praktijkexperimenten, demonstratieprojecten en marktintroductieprojecten. Het doel van het programma is het realiseren van energiebesparing in de Nederlandse industrie en diensten.

Februari

Het ministerie van VROM publiceert in februari de Subsidieregeling Milieugerichte Technologie 2004. De regeling bestaat voor 2004 uit 2 subsidieprogramma's: het programma Milieu en Technologie en het programma Reductie Overige Broeikasgassen.

Maart

Een ruime Kamermeerderheid van CDA, PvdA, VVD en GroenLinks dient in maart een motie in, waarin VROM-staatssecretaris Van Geel wordt verzocht onmiddellijk te starten met de energiepremieregeling (EPR) voor 2004. De bewindsman heeft de EPR opgeschort om het tekort van € 100 mln. op de regeling van 2003 te dekken.

De VROM-Inspectie onderzoekt in maart of misbruik is gemaakt van de EPR, omdat het budget van de energiepremieregeling is overschreden. In 2003 is € 175 mln. aan aanvragen binnengekomen, terwijl het beschikbare budget € 76 mln. is. De inspectie zal 2400 aanvragers controleren. De energiepremieregeling, die al per 16 oktober 2003 is afgeschaft, stimuleerde de aanschaf van energiezuinige apparaten en het gebruik van duurzame energie in woningen, bijvoorbeeld door subsidie op zonnepanelen, zonneboilers en isolatie. Nadat in september 2003 de beëindiging van de regeling bekend was gemaakt nam het aantal aanvragen enorm toe. Tussen 16 september en 16 oktober 2003 zijn naar schatting ruim 60.000 aanvragen bij de energiebedrijven binnengekomen. De inspectie gaat onderzoeken of de grote hoeveelheid aangevraagde apparaten of voorzieningen die voorkomen op de energiepremielijst ook daadwerkelijk zijn aangeschaft en binnen de verplichte 13 weken zijn geïnstalleerd. Een eerder onderzoek van de VROM-Inspectie bracht al aan het licht dat sommige installatiebedrijven informatie hebben vervalst in de leveringscontracten met klanten. Hierdoor zijn zonnepanelen onterecht voor een energiepremie in aanmerking gekomen.

April

Uit het in april gepubliceerde rapport '[Milieukosten van energiemaatregelen 1990-2010. Overzicht kosten en mogelijke verbeteringen in de monitoring](#)', blijkt dat de kosteneffectiviteit van subsidieregelingen voor klimaatbeleid nogal uiteenloopt. Bovendien ontbreekt het aan een evenwichtig afwegingskader, dat aangeeft waarom een bepaalde technologie subsidie krijgt. Ook de kosteneffectiviteit van de subsidieregeling milieukwaliteit elektriciteitsproductie (MEP) wordt betwijfeld. Het rapport is in opdracht van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) door het RIVM en ECN Beleidsstudies opgesteld.

Mei

SenterNovem meldt in mei dat het programma Nieuw Energie Onderzoek (NEO) niet-conventioneel en pril energieonderzoek, dat kan bijdragen aan een schone, betrouwbare en betaalbare energiehuishouding, stimuleert. Het gaat hier om de hele keten, van bron, via conversie en transport, tot gebruik. Projecten moeten het in zich hebben om uit te groeien tot een nieuw energieonderzoeksgebied of een nieuwe richting binnen een bestaand energieonderzoeksgebied. Subsidieaanvragen kunnen worden ingediend door zelfstandige uitvinders, onderzoekers van bedrijven, universiteiten en de kennis-

instituten. Er zijn 2 soorten projecten die voor een subsidie in aanmerking komen: haalbaarheidsprojecten en onderzoeks- of ontwikkelingsprojecten.

De vijfde tender van het programma Erupt/JI (Emission Reduction Unit Procurement / Joint Implementation) is vanaf 11 mei 2004 open voor het indienen van 'expressions of interest'. Nederlandse bedrijven die investeren in duurzame energie in Midden- en Oost-Europa kunnen tot en met 7 oktober 2004 hun belangstelling kenbaar maken voor de verkoop van CO₂-emissiereductie (carbon credits) aan de Nederlandse overheid.

VROM-staatssecretaris Van Geel meldt dat binnen de VROM-begroting dekking is gevonden voor de overschrijding van het budget voor de Energiepremieregeling (EPR) van € 99 miljoen. Ook heeft hij € 34 mln. gereserveerd voor nieuw beleid, maar dat wordt pas ingezet als de totale overschrijding van het EPR-budget bekend is. Het ministerie van VROM houdt er rekening mee dat de beschikbare € 175 mln. onvoldoende is. Daarom zal worden gewacht met voorstellen voor nieuw beleid totdat de energiebedrijven in de zomer hun eindafrekeningen hebben ingediend. In juni zal de staatssecretaris de Tweede Kamer informeren over de effecten van het grote aantal extra aanvragen op de doelstellingen van de energiepremieregeling. In dezelfde maand zullen de resultaten bekend worden van de extra controles die de VROM-Inspectie heeft uitgevoerd om vast te stellen of de subsidieaanvragen aan de regels hebben voldaan.

Juni

Binnen de tender energiebesparing van de Subsidieregeling demonstratie- en kennisoverdrachtprojecten duurzame landbouw (DKDL) zijn 5 demonstratieprojecten gehonoreerd. Voor de tender, die liep van 1 december 2003 tot en met 28 januari 2004 was € 720.680 beschikbaar. Naar verwachting zal net na de zomer het nieuwe 'Langetermijn instrument' voor subsidies voor energieonderzoek worden gelanceerd. In verband met de benodigde goedkeuring door de Europese Commissie volgen de regelingen voor demonstraties en transitieprojecten 1 of 2 maanden later. De belangstelling voor de Regeling ondersteuning transitiecoalitie (OTC) is zeer groot. Ondanks de recente verdubbeling van € 1,5 mln. naar € 3 mln. is het budget voor de regeling ver overschreden. Honorering van alle aanvragen zou € 4,8 mln. vragen.

Juli

Het ministerie van Verkeer en Waterstaat kent in juli € 3 mln. subsidie toe aan 27 projecten die de uitstoot van CO₂ in het goederenvervoer terugdringen. De projecten zorgen samen voor een jaarlijkse reductie van 47.000 ton CO₂. Daarmee dragen ze bij aan het behalen van de Nederlandse klimaatdoelstelling in de komende jaren. Bedrijven konden van november 2003 tot en met half februari dit jaar projectvoorstellen indienen bij SenterNovem. Alleen projecten die jaarlijks meer dan 75 ton CO₂-reductie opleveren kwamen voor het programma in aanmerking.

De Nederlandse overheid biedt ondernemers en andere organisaties in juli de mogelijkheid voorstellen in te dienen ter aanvulling op de energielijst van de [Energie-investeringsaftrek](#) (EIA). De EIA is een fiscale regeling, waarbij ondernemers 55% van de investeringskosten voor energiezuinige bedrijfsmiddelen en duurzame energie kunnen aftrekken van de fiscale winst. De energielijst geeft een overzicht van de bedrijfsmiddelen die voor EIA in aanmerking komen en de lijst wordt ieder jaar geactua-

liseerd. Ondernemers en andere organisaties in Nederland krijgen daarbij tot 3 september 2004 de mogelijkheid de overheid te attenderen op nieuwe bedrijfsmiddelen die volgens hen nog ontbreken. In 2004 staan meer dan 100 energiezuinige voorzieningen op de energielijst. Criteria voor het vermelden van een nieuw bedrijfsmiddel zijn onder meer de hoeveelheid bespaarde energie per investeringseuro, de bredere toepasbaarheid, en een eenduidige en heldere definitie van het bedrijfsmiddel. Ook kunnen voorstellen worden gedaan om bestaande omschrijvingen aan te passen.

Er zal voorlopig geen nieuwe tender voor het [CO₂-reductieplan](#) komen. In juli is gebleken dat het geld dat nog voor de nieuwe tender gebudgetteerd stond, is wegbezuinigd.

Na afloop van een vergadering voor Milieuminister van EU-landen in juli heeft VROM-staatssecretaris Van Geel gezegd dat de milieuministers graag zien dat de subsidies voor milieuschadelijke producten worden afgeschaft. Van Geel zei onder meer dat men afwil van de BTW-vrijstelling op vliegtickets, accijnsvrije kerosine en de Duitse subsidie op bruinkool. Volgens hem staat dit soort subsidies milieuvriendelijker alternatieven in de weg. Voor de bijeenkomst in Maastricht was ook oud-premier Kok uitgenodigd, in de hoop dat in de komende rapporten over de Europese economie meer aandacht komt voor het milieu. Kok doet onderzoek naar de concurrentiekracht van de Europese Unie.

Augustus

245 gemeenten en 11 provincies maken gebruik van de subsidieregeling van het BANS (Bestuursakkoord Nieuwe Stijl) klimaatconvenant, waarvoor tot 1 augustus subsidie kon worden aangevraagd. Met vrijwel alle provincies als deelnemer en 70% van de gemeenten is de subsidieregeling succesvol afgesloten en is aangetoond dat provincies en gemeenten willen bijdragen aan de aanpak van de klimaatproblematiek. In totaal is er voor meer dan € 30 mln. subsidie aangevraagd. De subsidie betreft maximaal de helft van de uitvoeringskosten, terwijl de andere helft door de gemeenten en provincies zelf moet worden opgebracht. Voorbeelden van toepassingen zijn energiebesparing bij woningen, het stimuleren van groene stroom en het verbeteren van het openbaar vervoer. Het BANS klimaatconvenant is in 2002 door gemeenten, provincies en de rijksoverheid ondertekend. In het convenant is afgesproken dat provincies en gemeenten zich meer gaan inzetten om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. Het budget voor [BANS](#) is € 37 miljoen.

In augustus wordt het resultaat van de vierde tender van het [Carbon Credits](#) onderdeel Erupt/JI (Emission Reduction Unit Procurement / Joint Implementation) bekend: de Nederlandse overheid gaat 9 contracten tekenen voor de aankoop van CO₂-reductie (carbon credits). Totaal gaat het om 4 mln. ton CO₂. Doel van deze regeling is het reduceren van de emissie van broeikasgassen door het aankopen van CO₂-reducties uit projecten van Nederlandse bedrijven in Midden- en Oost-Europa, die daar investeren in duurzame energie. Voor de vijfde tender moeten definitieve voorstellen uiterlijk op 7 oktober 2004 worden ingediend.

Het ministerie van Verkeer en Waterstaat kent in augustus € 3 mln. toe aan 12 projecten die de uitstoot van CO₂ in het personenvervoer verminderen. Het bedrijfsleven betaalt zelf € 267 mln. om de CO₂-reductie te bereiken. De projecten reduceren jaarlijks bijna 35.000 ton CO₂ en dragen hiermee bij aan de Nederlandse klimaatdoelstelling

voor de komende jaren. Er zijn voorstellen op het gebied van 'teleconferencing', vervoer per elektrische taxi en een bonussysteem om het fietsgebruik van werknemers te stimuleren. Ook is subsidie toegezegd aan een project dat koolzaadolie introduceert als vervangende biobrandstof voor gangbare diesel. NS Reizigers krijgt subsidie voor investeringen in energiezuinige treinstellen. Daarnaast zijn er projecten die gericht zijn op kennisoverdracht of gedragsverandering. Een voorbeeld hiervan is een project waarbij gegevens over het rijgedrag en het brandstofverbruik van chauffeurs in het busvervoer direct naar de chauffeurs worden teruggekoppeld. Het doel daarvan is een verandering in het rijgedrag. Voor een vergelijkbaar project voor treinmachinisten is ook subsidie toegezegd. De sector verkeer en vervoer draagt voor circa 20% bij aan de uitstoot van broeikasgassen in Nederland.

September

Uit een overzicht van de stand van zaken die VROM-staatssecretaris Van Geel in september aan de Tweede Kamer heeft gestuurd, blijkt dat het totale bedrag dat nodig is voor de Tijdelijke Regeling Energiepremies 2003 (EPR 2003) € 235 mln. is, waarvan circa € 16 mln. uitvoeringskosten.

De Edmund Burke Stichting, het Nederlandse discussieplatform voor het conservatisme, stelt in september dat bijna 80% van de subsidies die de overheid verstrekt, kan worden geschrapt. Het is volgens de Stichting mogelijk en zelfs heilzaam om 4/5 van de ruim € 19 miljard aan overheidssubsidie af te schaffen. Twee onderzoekers van de conservatieve denktank hielden € 19 miljard aan subsidie tegen het licht en concludeerden dat ruim € 15 miljard bespaard kan worden door overbodige subsidies te schrappen. In de brochure ['Nederland subsidiestaat'](#) pleit de stichting ervoor via een grootschalige belastingverlaging de besparing van 15 miljard aan de burger terug te geven. De Nederlandse overheid deelt ieder jaar ongeveer € 22 miljard aan subsidies uit.

In een brief aan de Tweede Kamer schetst de VROM-staatssecretaris Van Geel in september de stand van zaken betreffende de fiscale vergroening. In het Hoofdlijnenakkoord heeft het kabinet aangegeven dat een verdere vergroening van het belastingstelsel een belangrijk instrument is. In dit verband werd in het Hoofdlijnenakkoord al een verhoging van de energiebelasting aangekondigd. Daarnaast heeft het kabinet onderzoek gedaan naar verdere vergroeningsopties. Belangrijke randvoorwaarden hierbij waren budgettaire neutraliteit, neutraliteit wat betreft de administratieve lasten, geen nieuwe belastingen en mogelijkheid tot invoering op korte termijn. Ook dienden maatregelen te voldoen aan de geldende (fiscale) toetsingscriteria. Dit heeft geresulteerd in een concreet pakket aan vergroeningsvoorstellen die in de Beleidsnota Verkeersemisseries en in het Belastingplan 2005 zijn gepresenteerd. Dit pakket richt zich voornamelijk op maatregelen op het gebied van energie en verkeer en vervoer. In de eerste plaats bestaat de verdere fiscale vergroening uit een verhoging van de energiebelasting. In 2005 wordt bijna 80% van de totale opbrengst ad. € 605 mln. door bedrijven opgebracht. De verhoging van de Energiebelasting in 2006 (€ 78 mln.) en 2007 (€ 77 mln.) wordt door de gekozen vormgeving van de tariefverhogingen EB geheel door bedrijven opgebracht. Er is voor gekozen vooral het zogenoemde middengebruik (van 5000 - 170000 m³ aardgas en van 10000 - 50000 kWh elektriciteit) te verhogen. Aardgas en elektriciteit worden in ongeveer gelijke mate in de verhoging betrokken. Met de verhoging van de energiebelasting worden energiebesparingsmaatregelen uitgelokt, waarvan de CO₂-reductie wordt geraamd op ongeveer 0,2 Mton en

de NO_x-reductie op 0,2 à 0,3 kton. In verband met de verhoging van de energiebelasting wordt het budget voor de milieu-investeringsaftrek (MIA) in 2005 met € 15 mln. verhoogd. Deze verhoging loopt op tot € 30 mln. in 2007. Onderzocht wordt op welke wijze de extra middelen het meest effectief ingezet kunnen worden. Daarnaast wordt de regeling groen beleggen uitgebreid met projecten voor duurzaam bouwen in de utiliteitssector (gebouwen van diensten, handel, overheid etc.). Thans kunnen al projecten in de duurzame woningbouw worden aangewezen als groenproject. Projecten in de utiliteitsbouw die voldoen aan ambitieuze eisen op het gebied van energiebesparing, duurzame energie, waterbesparing, materiaalgebruik en binnenmilieu komen vanaf 2005 ook in aanmerking voor de kwalificatie als groenproject. Groenprojecten kunnen tegen lagere kosten worden gefinancierd, waardoor deze eerder rendabel worden. Door opname in de regeling wordt de marktintroductie van innovaties gestimuleerd. Als dit vervolgens leidt tot marktverbreding en als de totale bouwstroom beïnvloedt wordt, zijn de milieueffecten aanzienlijk. De budgettaire derving vanwege de uitbreiding van groen beleggen met duurzame utiliteitsbouw loopt op tot € 5 mln. in 2009.

Oktober

Het ministerie van EZ stelt € 10 mln. beschikbaar voor de eerste tender van de regeling '[Energie OnderzoekSubsidie: Lange Termijn](#)'. De tender is vanaf 7 oktober open en sluit op 14 januari 2005. De regeling is bestemd voor kennisinstellingen en bedrijven die zich bezighouden met energieonderzoek. Het gaat om onderzoek dat de weg vrijmaakt voor innovatieve energietechnologieën, bijdraagt aan de duurzame energiehuishouding en de economie een krachtige en duurzame impuls geeft.

November

Via [Innovatiesubsidie Samenwerkingsprojecten](#) is in november 25 mln. subsidie toegekend aan 18 technologische samenwerkingsprojecten. Bij 17 van deze projecten wordt door bedrijven samengewerkt met een kennisinstelling. In de tweede tender zijn 51 projecten ingediend en is totaal € 52,5 mln. aan subsidies aangevraagd. De vierde tender sluit 3 december 2004. Eén van de projecten is een samenwerkingsverband tussen Akzo Nobel en de Technische Universiteiten van Delft en Eindhoven voor de ontwikkeling van een goedkoper productieproces van zonnecellen. Voor haalbaarheidsstudies was dit jaar € 4 mln. beschikbaar. In totaal is voor 151 projecten bijna € 6,5 mln. subsidie aangevraagd. Bij deze projecten zijn 265 verschillende bedrijven en kennisinstellingen betrokken waarvan 87% MKB-bedrijven.

Veiligheid: gas- en elektraleningen en -installaties

Er zijn in januari afspraken gemaakt tussen het ministerie van VROM en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) over noodzaak om gas- en elektraleningen periodiek te laten controleren. VROM-minister Dekker heeft hierover een brief naar de Tweede Kamer gestuurd. Momenteel controleert geen enkele instantie gas en elektra. In het verleden deden de gemeentelijke energiebedrijven dat, maar na verzelfstandiging van die bedrijven bleef de toezichhoudende taak bij de gemeenten. Inspecties werden volgens de VNG niet uitgevoerd omdat gemeenten daar de kennis niet voor in huis hadden. Volgens de nu voorgestelde afspraken moeten alle eigenaren van woningen ervoor zorgen dat zij beschikken over een veilige gas- en elektra-installatie. Voor de meest risicovolle woonpanden komt er in eerste instantie een verplichte keuring. Verder gaan partijen een stelsel van gecertificeerde keuringen nader uitwerken. Ge-

meenten zijn bereid om onder strikte voorwaarden het toezicht op deze keuringen als nieuwe taak op zich te nemen. De kosten van de inspectie zijn, net als bij de apk-keuring voor auto's, voor de woningbezitters. In mei van dit jaar begint in 3 of 4 gemeenten op basis van vrijwilligheid een proef met de keuringen. Als het systeem werkt, wordt het in 2005 landelijk ingevoerd.

Bij het overleg van de Kamer met VROM-minister Dekker in april over de verantwoordelijkheden rond het toezicht op woninginstallaties blijkt dat de Tweede Kamer weinig voelt voor een verplichte keuring. PvdA, VVD en CDA vrezen dat zo'n keuring te veel administratieve rompslomp met zich meebrengt. De Kamer reageerde op de afspraken die de minister had gemaakt met de VNG over de toezicht op installaties. Onderdeel hiervan is de invoering van de verplichte keuring van de installaties, in eerste instantie voor risicovolle woningen, zoals oude of gestapelde woningen. De aanleiding voor de afspraken was de onduidelijkheid vorig jaar zomer over het toezicht op de veiligheid van de leidingen en installaties na een aantal gasexplosies in woningen. Die hadden, naar later bleek, overigens niets te maken met ondeugdelijke installaties. Minister Dekker verwerpt echter het verwijt dat de verplichte keuring leidt tot bureaucratie. De achterliggende gedachte is dat de verantwoordelijkheid van de eigenaar met de keuring wordt geactiveerd. De afspraken met de VNG moeten nog verder worden uitgewerkt. Uneto-VNI is overigens al bezig met het opzetten van een apk-systeem, waar woningeigenaren vrijwillig voor kunnen kiezen.

Uit een in juni gepubliceerd rapport van de Raad voor de Transportveiligheid over een gaslek in Groningen op 27 maart 2004 blijkt dat de geldende NEN-normen en de eigen brancherichtlijnen niet altijd worden gerespecteerd. Bij gasleveranciers en gasnetbeheerders is sprake van een structureel veiligheidstekort. Ook ontbreekt publiek toezicht omdat het ministerie van EZ en de gemeenten het niet eens zijn wie verantwoordelijk is voor toezicht op de gasleidingen in de bodem. Volgens de Raad moeten gasnetbeheerders aantonen dat zelfregulering werkt. De netwerkbeheerders moeten de komende tijd aantonen dat zij hun taken veilig kunnen uitvoeren. Een ongeluk in Groningen is het zevende incident met buisleidingen dat de Raad heeft onderzocht.

Uit verschillende regionale onderzoeken blijkt dat de helft van de LPG-stations in Nederland niet voldoet aan de veiligheidsvoorschriften. Zo schort het aan controles op de installaties en aan brandpreventie. Uit een in juli verschenen onderzoek van gemeenten en politie in Friesland wordt duidelijk dat ruim de helft van de pomphouders het niet zo nauw neemt met de veiligheidsvoorschriften. Provincies voeren soortgelijke onderzoeken uit nadat het Rijk de veiligheidsvoorschriften in 2002 een hoge handhavingprioriteit had gegeven. Pomphouders verzuimen nogal eens het reservoir en de leidingen van de gaspompen te controleren, zo blijkt. Gemeenten moeten over deze controles worden geïnformeerd, maar dat gebeurt vaak niet.

In een brandbrief die de commissaris van de koningin voor Zuid-Holland in november heeft gestuurd aan minister Peijs van Verkeer en Waterstaat wordt de onveiligheid van pijpleidingen aan de kaak gesteld. De registratie van leidingen en de regelgeving voor externe veiligheid en milieukwaliteit laat ernstige tekortkomingen zien. De kans op een groot ongeval met buisleidingen wordt in Nederland weliswaar niet groot geacht, maar dat geldt volgens het provinciebestuur alleen bij een gedegen registratie van het leidingennet. Omdat de gevolgen van een ongeluk met een pijpleiding ver-

strekking kunnen zijn, hebben externe deskundigen op initiatief van Zuid-Holland een bestuurlijk-juridisch onderzoek uitgevoerd.

EZ-minister Brinkhorst heeft in november een brief gestuurd aan de Tweede Kamer waarin hij aangeeft het aantal graafincidenten rond kabels en leidingen in Nederland terug te willen dringen door grondroerders te verplichten voorafgaand aan hun graafwerkzaamheden deze te melden bij een digitaal loket (Grondroerdersregeling). De kabel- en leidingbeheerder wordt verplicht om de grondroerder tijdig te voorzien van betrouwbare en bruikbare informatie over de ligging van zijn kabels of leidingen. Beiden zijn verplicht zich aan te sluiten bij het informatie-uitwisselingsysteem waarvan het loket onderdeel uitmaakt. Op dit moment is er de mogelijkheid om graafwerkzaamheden vrijwillig te melden bij het KLIC (Kabels en Leidingen Informatie Centrum). In de praktijk blijkt echter dat dit lang niet altijd gebeurt. Marktpartijen, gemeenten en het KLIC ondersteunen de gedachte van verplichte informatieuitwisseling. Er vanuit gaande dat de Tweede Kamer akkoord gaat met het voorstel van Brinkhorst zal nog voor het einde van dit jaar begonnen worden met het wetgevingstraject van de Grondroerdersregeling. Parallel aan de brief over de grondroerdersregeling van minister Brinkhorst zal het ministerie van VROM een brief aan de Tweede Kamer sturen over een actieprogramma om het ruimtegebruik onder de grond in ruimtelijke plannen op te nemen.